

JOHN STEINBECK

KIOKAN

Na
východ
od ráje

Copyright © 1952 by John Steinbeck

Translation © František Vrba, 1968
Copyright renewed 1980 by Elaine Steinbeck,
Thom Steinbeck and John Steinbeck IV
Copyright © ALPRESS, s. r. o.

Všechna práva vyhrazena.

Žádnou část knihy není dovoleno užít
nebo jakýmkoli způsobem reprodukovat bez písemného
souhlasu držitele práv, s výjimkou krátkých citací
nebo odkazů, které tvoří součást kritického hodnocení.

Z anglického originálu East of Eden
přeložil František Vrba
Redakční úprava Lukáš Foldyna
Grafická úprava obálky Tomáš Řízek
Vydalo nakladatelství Alpress, s. r. o., Frýdek-Místek,
v edici Klokan, 2006
shop@alpress.cz
Druhé vydání v nakladatelství Alpress, 2020

ISBN 978-80-7633-404-5

Pascalu Covicimu

Milý Pate,
přišel jsi za mnou, když jsem vyřezával nějakou figurku ze dřeva,
a řekl jsi: „Co abys udělal něco pro mě?“
Zeptal jsem se tě, co bys chtěl, a tys odpověděl: „Skříňku.“
„Na co?“
„Na věci.“
„Na jaké věci?“
„Podle toho, co máš,“ řekl jsi.
Tady máš tedy svou skříňku. Dal jsem ti do ní skoro všechno, co
mám, ale ještě není plná. Je v ní bolest i vzrušení a dobré i špatné
pocity, zlé i dobré myšlenky – rozkoš z vymýšlení i něco zoufal-
ství a nepopsané radosti z tvorby.
A navrch k tomu všechna vděčnost i láska, kterou k tobě cítím.
Jenomže skříňka ještě pořád není plná.

JOHN

Část PRVNÍ

KAPITOLA 1

Salinaské údolí leží v severní Kalifornii. Je to dlouhá, úzká dolina mezi dvěma horskými hřebeny, jejímž středem se vine a klikatí řeka Salinas, dokud se nakonec nevrhne do Montereyského zálivu. Pamatuji se na jména, která jsme v dětství dávali trávám a tajemným květinám.

Pamatuji se, kde žijí ropuchy a kdy se v létě probouzejí ptáci a jak voněly stromy a roční období – a jak vypadali a chodili i voněli lidé. Paměť na čichové vjemy je velmi obsáhlá.

Pamatuji se, že Gabilanské hory na východní straně údolí byly světlé a veselé pohoří, prosluněné a půvabné a nějak pohostinné, že se člověku chtělo vylézt na jeho teplá předhoří, skoro tak jako touží dítě vylézt si na klín milované mámě. Byly to přívětivé hory plné hnědé travnaté lásky. Hory Santa Lucias se rýsovaly na západní obloze, oddělovaly údolí od otevřeného moře a byly temné a zádumčivé – nevlídné a nebezpečné. Vždycky jsem se západu děsil, kdežto východ jsem miloval. Nepovím, odkud se to ve mně vzalo, leda snad z toho důvodu, že přes vrcholky Gabilan přicházelo jitro a z hřebenů Santa Lucias se znovu snášela noc. Možná že zrození a smrt dne nějak ovlivnily mé pocity k těm dvěma horským pásmům.

Po obou stranách údolí vytékaly z kaňonů mezi kopci potoky a říčky, které spadaly ke korytu řeky Salinas. V deštivých zimách se rozvodňovaly v prudké bystřiny a vzdouvaly řeku, až se občas bouřlivými víry rozlila z břehů, a pak se změnila v ničivý živel. Rvala okraje farmářských pozemků a splachovala celé půdy; strhávala do svého proudu stodoly a domy, které roztančené odplouvaly do dálky. Zákeřně uchvacovala krávy a prasata a ovce, topila je ve svých kalně hnědých vodách a odnášela je do moře. Když potom přišlo pozdní jaro, stáhla se řeka od krajů a objevily se písčité břehy. A v létě vůbec netekla na povrchu. Zůstaly jenom tůňky, vymleté místy pod vysokým břehem. Břehy znovu zarostly sítím a trávami a vrby s troskami po zátopě se narovnaly v korunách. Salinas byla řeka jenom na půl úvazku. Letní slunce ji vždycky zahnal do podzemí. Nebyla to řeka nijak krásná, ale jinou jsme neměli, a tak jsme se jí vychloubali – jak nebezpečná je v mokré zimě a jak vyschlá je v suchém létě. Když člověk nemá nic jiného, může se vychloubat vším. A čím toho možná má míň, tím víc ho to nutí k chvástání.

Dno Salinaského údolí mezi horskými pásmy a pod jejich úpatím je rovinaté, protože dolina kdysi bývala dnem stošedesátikilometrového mořského chobotu. Ústí řeky u Mechového přístaviště tvořilo tenkrát před staletími bránu do toho dlouhého vnitrozemského zálivu. Můj táta kdysi vrtal v údolí studnu, osmdesát kilometrů od ústí. Vrták nejprve vynesl svrchní prst, pak šterk a potom bílý mořský písek plný mušlí, a dokonce úlomků velrybích kostí. Vrstva písku byla sedm metrů tlustá a pak přišla znovu černá země, dokonce s kouskem červeného sekvojového dřeva, toho nezničitelného dřeva, které netrouchniví. Před vznikem mořského chobotu musel být v údolí prales. To všechno se kdysi dalo přímo pod našima nohama. A mně se někdy v noci zdávalo, že cítím to moře i ten dřívější sekvojový prales.

Širou pláň údolí tvořily akry hluboké a úrodné prsti. Potřebovala jenom vydatné zimní deště, aby z ní vyrazila tráva a květiny. Jarní květena ve vlhkých letech bývala neuvěřitelná. Celé dno údolí i úpatí kopců pokrýval koberec lupin a máků. Jedna žena mi kdysi řekla, že barevné květy se ještě víc rozzáří, když k nim přidáte pár bílých květů pro zdůraznění barev. Každý plátek modré lupiny má bílý krajíček, takže louka lupin svítí jásavější modří, než si člověk

vůbec dovede představit. A mezi lupinami byly rozhozeny ostrůvky kalifornských máků. I ty přímo hoří – ani oranžově, ani zlatě, ale kdybyste roztavili ryzí zlato a mohli z něho sbírat smetanu, taková zlatá smetana by asi měla barvu těch máků. Sotva odkvetly, nastal čas žluté hořčice, která narůstala jaksepatří do výšky. Když se přistěhoval do údolí můj dědeček, bývala hořčice tak vysoká, že člověku na koni vykukovala ze žlutých kvítků jenom hlava. Ve vyšších polohách rostly rozsety v trávě blatouchy, netřesky a žluté macešky s černými obličejíčky. O něco později se objevily šarlatové a žluté indiánské štetce, podobné náprstkům. Takové květiny kvetly na otevřených prostranstvích vystavených slunci.

Pod věčně zelenými virginskými duby, ve stínu a v šeru, bujel netík, zvaný panenské vlasy, který příjemně voněl, a z mechovitých potočních břehů visely celé chumáče pětिलistého břechťanu a zlatovlásku. A rostly tam zvonky, drobné lucerničky, smetanově bílé a skoro hříšné napohled, které byly tak vzácné a čarovné, že když nějaké dítě takový zvonek našlo, připadalo si celý den jako zvlášť významenané.

V červnu trávy vybuchly a zhnědly a svahy kopců dostaly nahnědlou barvu, která vlastně nebyla hnědá, nýbrž zlatá a šafránová a rudá – nepopsatelná barva. A od té doby až do příštích dešťů země vysychala a vodní toky se vytrácely. Planina rozpučala. Řeka Salinas se vsákla pod píščiny. Údolím zavál vítr, vířil prach a uschla stébla a dul stále silněji a drsněji cestou na jih. Večer ustával. Byl to řezavý, znervózňující vítr, a částičky prachu se člověku zasekávaly do kůže a pálily do očí. Lidé pracující na polích nosili ochranné brýle a uvazovali si přes nosy kapesníky, aby se před tím prachem uchránili.

V údolí byla hluboká a žírná ornice, ale úpatí kopců pokrývala jenom vrstvička prsti, ne hlubší než kořínky trávy; a čím výš se člověk dostal do pahorkatiny, tím byla ta vrstvička tenčí, trčely z ní křemeny, až se konečně na rozhraní podrostu proměnila v suchý křemenný štěrk, ve kterém se oslnivě odráželo žhavé slunce.

Mluvil jsem o tučných letech, kdy hodně přšelo. Ale byla taky léta suchá, která údolí naháněla hrůzu. Stříдалa se v třináctiletém cyklu. Zpravidla přišlo pět či šest báječných roků, kdy napršelo padesát až pětasedesát centimetrů a země přímo hýřila trávou. Pak nastalo šest nebo sedm slušných let s třiceti až čtyřiceti centimetry

srážek. A pak nadešla suchá léta; někdy nenapršelo víc než osmáct či dvacet centimetrů. Země vyschla, tráva vyrazila na pár mizerných centimetrů a v údolí se objevily rozlehlé prašivé lysiny. Duby okoraly a podrost pelyňku zešedl. Země pukala, prameny vyschly a dobytek malátně oždíboval suché větvičky. V takových dobách se Salinaské údolí rolníkům i dobytkářům znechucovalo. Krávy hubly a někdy hynuly hladu. Lidé si museli tahat na farmy v barelech vodu jenom na pití. Některé rodiny prodávaly svůj majetek skoro zadarmo a stěhovaly se pryč. A všichni bez výjimky zapomínali v hubených letech na léta tučná, a v letech s dostatkem vláhy ani nepomyslili na léta suchá. Tak to bylo vždycky.

Takové tedy bylo dlouhé Salinaské údolí. Jeho historie se podobala historii celého státu. Nejdřív tu žili indiáni, podřadné plemeno bez energie, vynalézavosti a kultury, lidé, kteří se živili červy, kobyčkami a korýši, neboť byli příliš líní lovit nebo rybařit. Jedli jenom to, co se dalo posbírat, a nic nepěstovali. Na mouku si roztloukali hořké žaludy. I jejich válečnictví připomínalo unavenou pantomimu.

Pak přišly průzkumné výpravy tvrdých a vysušených Španělů, chamtivých a realistických; bažili po zlatě nebo po Bohu. Sbírali duše právě tak, jako sbírali šperky. Hromadili ve svém vlastnictví hory a údolí, řeky a celé obzory stejným způsobem, jako dnes někdo hromadí stavební parcely. Tihle houževnatí a vyprahlí mužové neklidně vymetali pobřeží sem a tam. Někteří z nich se usazovali na pozemcích rozlehlých jako celá knížectví, které jim postupovali španělští králové, nemajíce nejmenší představu o velikosti svých darů. Tihle první vlastníci žili v ubohých feudálních osadách a jejich stáda se potulovala i množila bez dohledu. Čas od času pobíjeli dobytčata kvůli kůžím a loji na svíčky, kdežto maso ponechávali supům a kojotům.

Kam Španělé vkročili, museli pojmenovat všechno, nač padli. Taková je první povinnost každého průzkumníka – povinnost i privilegium. Všechno pojmenovat, než to zanesete do své ručně kreslené mapy. Byli to samozřejmě zbožní lidé, a muži, kteří uměli číst a psát, vedli záznamy a kreslili mapy, byli houževnatí a neúnavní kněží cestující s vojáky. A tak se jako první místní jména objevila jména svatých nebo názvy církevních svátků slavených na jednotli-

vých zastávkách. Svatých je mnoho, ale jejich počet není nevyčerpatelný, takže se ta první pojmenování leckdy opakují. San Miguel, San Michael, San Ardo, San Bernardo, San Benito, San Lorenzo, San Carlos, San Francisquito. A pak svátky – Natividad nebo Nacimiente, Narození Páně; Soledad, P. Marie v Samotě. Ale místní jména ovlivnily i pocity výprav v určité době: Buena Esperanza, dobrá naděje; Buena Vista, poněvadž přišli na krásnou vyhlídku; nebo Chualar, protože tam bylo hezky. Potom přišla popisná jména: Paso de los Robles, protože tam rostly duby; Los Laureles kvůli vavřínum; Tularcitos kvůli rákosí v močálech; a Salinas kvůli alkali, které se bělalo jako sůl.

Pak dávali místům jména podle zvířat a ptáků, které tam viděli – Gabilanes podle jestřábů létajících nad těmi horami; Topo podle krtky; Los Gatos podle divokých koček. Někdy vyplynulo jméno z povahy místa: Tassajara, šálek s podšálkem; Laguna Seca, suché jezero; Corral de Tierra, ohrada z hlíny. Paraiso připomínalo ráj.

Pak přišli Američané – ještě chamtivější, neboť jich bylo víc. Zabrali pozemky a předělali zákony, aby potvrdili svoje právo. Po kraji se rozšířily farmy, nejdřív v údolích a pak na svazích předhoří, malé dřevěné domky se střechami z hrubých sekvojových šindelů a s dobytčími ohradami ze štípených kůlů. Kdekoli prýštil ze země pramínek vody, vyrostl dům a začala se množit rodina. Do zahrádek před domky si nasázeli červené pelargonie a růžové keře. Místo stezek se objevily stopy kolesek a ve žluté hořčici se začala rýsovat pravoúhlá žitná, ječná a pšeničná pole. U frekventovaných cest se na každé desáté míli objevil obchod se smíšeným zbožím a kovárna, a to byly zárodky malých městeček jako Bradley, King City či Greenfield.

Američané měli větší sklon pojmenovávat místa po lidech nežli Španělé. Po osídlení údolí připomínají místní jména spíše události, ke kterým tam došlo, a taková jména mě fascinují nejvíc, poněvadž každé z nich naznačuje nějaký zapomenutý příběh. Myslím jména jako Bolsa Nueva, nový měsíc; Morocojo, chromý mouřenín (kdo to byl a jak se tam dostal?); Kaňon divokých koní, Svah mustangů a Košilatý kaňon. Místní jména obsahují nálož, kterou do nich vložili ti, kdo je vymysleli; uctivě či neuctivě, popisně, poeticky nebo potupně. Jménem San Lorenzo můžete pokřtít všechno na světě, ale Košilatý kaňon nebo Chromý mouřenín jsou jména docela jiného druhu.

Odpoledne fičel nad usedlostmi vítr a farmáři začali vysazovat míle eukalyptových větrolamů, aby uchránili ornici před rozfoukáním. Tak nějak to v Salinaském údolí vypadalo, když tam můj dědeček přivedl babičku a usadili se na úpatí hor na východ od King City.

KAPITOLA 2

Mám-li vám povědět o Hamiltonových, musím se spolehnout na zprávy z doslechu, na staré fotografie, na tradované historky a na vzpomínky, zamlžené a promíchané se zkazkami. Nebyli to nijak známí lidé, a tak o nich existuje jen málo zapsaných údajů, až na obvyklá lejstra týkající se narození dětí, sňatků, vlastnictví půdy a úmrtí.

Mladý Samuel Hamilton přišel ze severního Irska stejně jako jeho manželka. Pocházel z rodiny drobných rolníků, ani bohatých, ani chudých, která žila po staletí z jedné polnosti v jednom kamenném domě. Hamiltonovým se podařilo nabýt pozoruhodného vzdělání a sečtělosti; a jak tomu na tom zeleném ostrově často bývá, byli spříznění a spojeni s lidmi velmi vysokého i velmi nízkého stavu, takže jeden bratranec mohl být baronet a druhý žebrák. A samozřejmě byli potomci starých irských králů jako každý Irčan.

Proč Samuel opustil kamenný dům a zelené polnosti svých předků, mi není známo. Nikdy se nemíchal do politiky, takže ho sotva vyhnalo obvinění z rebelie, a byl úzkostlivě poctivý, což vylučuje motiv policejního stíhání. V naší rodině se šušovalo – byl to spíš nevyslovený pocit než rodinná historka –, že ho z vlasti vyhnala láska, a to ne láska k ženě, kterou si vzal za manželku. Nevím však, jestli jeho láska byla až příliš úspěšná, nebo jestli odejel z pýchy zraněné láskou nešťastnou. Vždycky jsme si radši mysleli to první. Samuel byl hezký chlapík, měl osobní kouzlo a veselou povahu. Těžko si dovedu představit, že by ho nějaká irská vesnická holka odmítla.

Přišel do Salinaského údolí v plném rozmachu a síle, překypoval vynálezy a energií. Měl sytě modré oči, a když byl unavený, jedno mu maličko ujíždělo směrem ven. Byl hromotluk, ale v něčem byl delikátní. I při tak uprášeném zaměstnání, jako je dobytkaření, byl vždycky jako ze škatulky. A měl šikovné ruce. Dobře se vyznal v kovářství, tesařině a řezbářství a z kousků dřeva a kovu dovedl vyčarovat, nač jste si vzpomněli. Věčně vynalézal nové způsoby, jak věci prováděné postaru udělat lépe a rychleji, ale jaktěživ neměl za mák talentu na vydělávání peněz. Jiní lidé, kteří ten talent měli, dokázali Samuelovy nápady zpeněžit a zbohatnout na nich, ale on sám si po celý život sotva vydělal na živobytí.

Nevím, co ho vlastně zavedlo právě do Salinaského údolí. Nezdálo by se, že je to právě nejvhodnější kraj pro člověka ze zelené země, ale přece jen se tam přistěhoval, asi třicet let před koncem století, a přivedl si s sebou svou drobnou irskou manželku, která měla asi tolik smyslu pro humor jako slepice. Měla nevrle přísnou presbyteriánskou náturu a soubor mravních zásad, které připichovaly jako špendlíkem a ubíjely skoro každou životní příjemnost.

Nevím, kde ji Samuel poznal, ani jak se o ni ucházel a jak se s ní oženil. Myslím, že se mu určitě vrylo do srdce nějaké jiné děvče, protože byl muž jako stvořený pro lásku a jeho manželka nepatřila k ženám, které dávají své city najevo. A přesto za celá ta léta v Salinaském údolí, od Samuelova mládí až do smrti, nedošlo k nejmenšímu náznaku, že by se někdy vypravil za jinou.

Když se Samuel s Lízou do Salinaského údolí přistěhovali, všechna půda na planině byla už zabrána, celé žírné dno doliny, menší úrodné kapsy mezi kopci i lesy, ale okrajové pozemky pořád ještě čekaly na osídlení, a Samuel Hamilton se usadil v holých kopcích na východ od nynějšího King City.

Řídil se obvyklou praxí. Zabral si jednu čtvrtmíli pro sebe a druhou pro manželku, a protože jeho žena byla těhotná, i další čtvrtmíli pro dítě. Během let se jim narodilo devět dětí, čtyři chlapci a pět děvčat, a při narození každého z nich se raně rozšířil o novou čtvereční čtvrtmíli, což dohromady dělá jedenáct čtvrtmil nebo sedmáct set šedesát akrů čili něco přes sedm set hektarů.

Kdyby ta půda za něco stála, byli by Hamiltonovi boháči. Jejich pozemky však byly kamenité a suché. Nikde žádný pramen a vrstvička prsti tak tenká, že se z ní draly křemité kosti. Dokonce i pely-

něk tu zápasil o holou existenci a duby zakrsly nedostatkem vláhy. I v celkem slušných letech tu bylo tak málo pastvy, že dobytek zůstával hubený, jak stále pobíhal a hledal, kde by se napásl. A z těch svých holých kopců se Hamiltonovi dívali na západ do žírného údolí a do zeleně kolem řeky Salinas.

Samuel si postavil dům vlastníma rukama, stejně jako stodolu a kovárnu. Brzy poznal, že i kdyby měl deset tisíc akrů okolní pahorkatiny, bez vody by se na kamenité půdě neužil. Vyrobil si těma šikovnýma rukama zařízení na vrtání studní a vrtal je na pozemcích šťastnějších lidí. Vynalezl a zkonstruoval mlátičku, se kterou o žních putoval po údolních farmách a mlátil tam obilí, které by na jeho vlastní farmě nevyrostlo. A v kovárně ostřil radlice a opravoval brány a svářel zlámané nápravy a koval koně. Chlapi z celého okolí mu nosili nářadí k opravě i k vylepšení. Kromě toho milovali Samuelovo vyprávění o světě a o myšlenkách, jaké tím světem hýbají, o poezii a filozofii, která se rozvíjí mimo Salinaské údolí. Samuel měl sytý, hluboký hlas, příjemný při zpěvu i řeči, a třebaže nemluvil s irským přízvukem, intonace jeho zpěvavých kadencí lahodila uším zamklých farmářů z doliny. Přinášeli i whisky, a sotva se octli z dohledu kuchyňského okna a přísných očí paní Hamiltonové, přihýbali si z láhve hřejivými doušky a žvýkali pak zelený divoký anýz, aby to z nich nebylo cítit. Byl to špatný den, když kolem ohně nestáli tři čtyři chlapi zaposlouchání do zvonění Samuelova perlíku a do jeho řečí. Říkali o něm, že je geniální komik, pečlivě si jeho historky opakovali cestou domů, a pak se vždycky divili, co se to z nich cestou vypařilo, proč už nikdy nemají ten brínk, když je sami vykládají doma v kuchyni.

Samuel by býval mohl zbohatnout ze svého studnaření a z mlátičky a z kovárny, jenomže neměl žádné obchodní buňky. Jeho zákazníci, kteří si nikdy nemohli loktem do kapsy, mu slibovali zaplacení až po žních, a pak až po Vánocích, a potom až – až na to nakonec zapomněli. Samuel je nedokázal upomínat. A tak zůstali Hamiltonovi chudí.

Děti se jim rodily pravidelně rok co rok. Těch pár přepracovaných doktorů v okrese se k porodům na ranče zvláště často nedostalo, ledaže se radost proměnila ve zlý sen, který se protáhl na několik dní. Samuel Hamilton asistoval při narození všech svých dětí, vždycky zavázal obratně pupeční šňůru, poplácal novorozeně

po zadečku a uklidil nepořádek. Když při porodu nejmladšího chlapce došlo k nějaké menší závadě a novorozeně začalo černat, Samuel mu přitiskl rty na pusinku a vdechoval mu a zase vtahoval vzduch, dokud to mrně nezačalo dýchat samo. Měl tak obratné a jemné ruce, že ho k porodům začali volat sousedé z okruhu třiceti kilometrů. A Samuel si počínal stejně obratně, ať šlo o kobyly, o krávu, nebo o ženskou.

Samuel měl na přístupné polici velkou černou knihu se zlatými písmeny na deskách – *Domácí lékař dr. Gunna*. Některé stránky byly samým listováním ohmatané až do oslích uší, kdežto jiné snad nikdy nespátřily světlo světa. Prolistovat *Domácího lékaře* znamená poznat medicínskou historii rodiny Hamiltonových. Ohmatané kapitoly se týkají zlomenin, řezných ran, pohmožděnin, příušnic, spalniček, housera, spály, záškrtu, revmatismu, ženských potíží, kýly a samozřejmě všeho, co souvisí s těhotenstvím a s rozením dětí. Hamiltonovým buďto přálo štěstí, nebo žili mravně, poněvadž kapitoly o kapavce a syfilidě nebyly nikdy otevřeny.

Nikdo se Samuelovi nevyrovnal v uklidňování hysterie a konejšení vyděšených dětí. Takovou moc měla jeho lahodná řeč a něžná duše. A právě tak jako dbal na tělesnou čistotu, byl čistý i v myšlenkách. Chlapi, kteří si s ním přišli poklábosit do kovárny a poslechnout si ho, nechali na chvíli klení, ne že by se nějak zvláště krotili, ale sami od sebe, jako by tam na hrubosti nebylo místo.

V Samuelovi vždycky zůstalo něco cizokrajného. Snad to tkvělo v kadenci jeho řeči a působilo to na muže – i na ženy – tak, že se mu svěřovali s věcmi, které by nevyslovili před příbuznými ani před blízkými přáteli. Jistá cizota ho od nich odlišovala, takže pro ně byl bezpečnou schránkou tajemství.

Líza Hamiltonová byla Irčanka z docela jiného těsta. Měla malou a kulatou hlavu a v ní malé a kulaté názory. Nos měla jako knoflík, tuhou, trochu ustupující bradičku a pevně semknutá ústa, paličatě rozhodnutá provést svou, i kdyby ji od toho odrazovali kůrové andělští.

Dobře vařila prosté pokrmy a její domácnost – vždycky to byla její domácnost – stále svítila čistotou. Porody ji příliš nezdržovaly – nanejvýš čtrnáct dní po slehnutí si na sebe musela dávat pozor. Měla nejspíš pánev z velrybí kostice, poněvadž rodila jedno statné dítě za druhým.

Velice vyvinutý měla smysl pro hřích. Zahálka byla hřích, stejně jako hraní karet, které pro ni představovalo jistou odrůdu zahálky; dívala se podezíravě na každou zábavu, na tanec, na zpěv i na pouhý smích. Byla přesvědčena, že lidé, kteří se baví, dávají duši všanc ďáblu. A to bylo mrzuté, poněvadž Samuel se smál rád, jenomže Samuel nejspíš dával duši všanc ďáblu. Manželka ho chránila, jak jen mohla.

Vlasy nosila vždycky utažené dozadu a svázané do pevného drdolu. A protože si nemohu vzpomenout, jak se oblékala, nosila určité šaty, jaké se k ní přesně hodily. Nebyla v ní ani jiskřička humoru a jenom občas projevila řezavý vtip. Vnukům naháněla strach, poněvadž neměla žádnou slabost. Statečně a bez nářků nesla životem svůj kříž, přesvědčená, že to je způsob, jakým by podle jejího Pánaboha měli žít všichni. Věřila, že odměna přijde až potom.

Lidé, kteří přišli poprvé na Západ, zvláště z evropských maličkých hospodářství, o něž se mezi vlastníky sváděly takové boje, a uviděli tolik půdy, za kterou stačilo podepsat lejtstro a postavit základy domu, jako by propadali nenasytné chamtivosti. Chtěli té půdy víc a víc – pokud možná dobré, ale nakonec jakékoli. Utkvěly jim možná stopy vzpomínek na feudální Evropu, kde se slavné rodiny domohly postavení a udržely si je, poněvadž vlastnily velké majetky. První novousedlíci zabírali víc půdy, než mohli potřebovat a využít. A všechny proporce se převrátily. Člověk, který s desítkami akrů mohl být v Evropě zámožný, byl se dvěma tisíci akrů v Kalifornii chudý jako kostelní myš.

Netrvalo dlouho a všechny pozemky v holých kopcích poblíž King City a San Ardo byly rozebrány a po pahorkatině se roztroušeně usadily otrhané rodiny, snažící se ze všech sil vytřískat životy z hubené kamenité prsti. Tihle lidé žili jako kojoti, zchytrale, zoufale a v nedostatku. Přistáli bez peněz, bez zařízení, bez nářadí, bez úvěru a zejména bez nejmenší znalosti nové země a bez techniky k jejímužití. Nevím, jestli jim to dovolila božská hloupost, nebo veliká víra. V každém případě taková hazardérská podnikavost už skoro vymizela ze světa. Jenomže ty rodiny všechno přežily a začaly se rozrůstat. Pomáhala jim vlastnost, která také už téměř vymizela, nebo možná jenom na čas upadla do zapomnutí.

Tvrdivá se, že věřili celým srdcem ve spravedlivého a morálního Boha, o něhož se mohli opřít a nestarat se o menší jistoty, které jim spadly samy do klína. Ale já si myslím, že spoléhali především sami na sebe, respektovali sami sebe jako jedince a nepochybovali o své hodnotě a potenciální morálce – a teprve proto mohli propůjčit Bohu svou vlastní odvahu a důstojnost, kterou pak z něho čerpali. S něčím takovým se už nesetkáváme – snad z toho důvodu, že lidé už sami sobě nevěří, takže jim nezbývá nic jiného než najít si někoho silného a sebejistého, i když se může mýlit, a pověsit se mu na šosy.

Kdežto mnozí přišli do Salinaského údolí bez groše v kapse, našli se i takoví, kdo prodali majetek někde jinde a přijeli sem s penězi, aby tu začali nový život. Ti si pak obvykle koupili půdu, ale dobrou půdu, postavili si domy z hoblovaných trámů a měli koberce a v oknech kosočtverečné tabulky z barevného skla. Podobných rodin byla řada, a ty získaly dobré pozemky v dolině a vymýtily žlutou hořčici a začaly pěstovat pšenici.

Takový muž byl Adam Trask.

KAPITOLA 3

Adam Trask se narodil na farmě na samém pokraji malého městečka, odkud nebylo daleko do většího města ve státě Connecticut. Byl jedináček a narodil se šest měsíců poté, co jeho otce povolali roku 1862 ke službě v jednom connecticutském regimentu. Adamova matka vedla farmu, porodila syna a ještě jí zbyl čas, aby se oddala primitivní teosofii. Měla pocit, že jí divocí a barbarští rebelové manžela určitě zabijí, a připravovala se, jak s ním naváže styky do záhrobí, jak tomu říkala. Manžel se vrátil šest neděl po Adamově narození. Pravou nohu mu v koleně uřízli. Pořídil si na pahýl hrubou protézu, kterou si sám vyřezal z bukového dřeva. A už se mu z ní začaly odštěpovat třísky. Vytáhl z kapsy a položil na stůl v salóň olověnou kulku, do které zatínal zuby, když mu

jeho vlastní rozdrčenou nohu amputovali.

V Adamově otci Cyrovi byl kus ďábla – vždycky býval divoký – a teď jezdil tryskem v dvoukolé kolesece a dokázal vyvolat bezstarostný dojem, jako by jeho dřevěná noha byla něco žádoucího. Svě vojenské dráhy, ať byla jakákoli, si pořádně užil. Byl divoch od přírody, takže se mu líbila ta krátká doba výcviku se vším pitím, karbanem a děvkařením, které patřilo k věci. Pak odmaširoval na jih se skupinou čerstvých posil, a to se mu líbilo taky – rozhlížet se po krajině, krást slepice a prohánět rebelské holky na seně. Šedivou a duchamornou únavu dlouhého manévrování a bitev už nezažil. Nepřítele uviděl poprvé v osm hodin jednoho jarního jitra, a v osm třicet ho zasáhl do pravé nohy těžký kus sekaného olova, který mu rozdrtil a roztránil kosti, že se už nedaly spravit. I tak měl štěstí, poněvadž rebelové ustoupili a polní felčaři narukovali okamžitě do přední linie. Cyrus Trask si zažil pět minut hrůzy, když mu odřezávali cáry masa a pilovali kost a vypalovali otevřenou ránu. Dosvědčovaly to stopy zubů v té kulce, kterou hryzal. A značné bolesti zakusil, když se rána hojila v neobyčejně septických podmínkách, příznačných pro tehdejší lazarety. Ale Cyrus se měl k životu i k světu. V době, kdy si vyřezával svou bukovou protézu a pokulhával kolem lazaretu s berlou, nakoupil zvlášť kapitálního tripla od nějaké černošské holky, která na něj zapískala zpod hromady stavebního dříví a počítala mu deset centů. Když měl konečně protézu hotovou a bolestně zjistil, co si uhnal, pajdal celé dny kolem a hledal tu holku. Vykládal kamarádům ze stejné palandy, co jí udělá, až ji najde. Zamýšlel jí ufíknout kapesním nožem uši a nos a vyrázit z ní zpátky peníze. Pižlal si dřevěnou nohu a ukazoval tak kumpánům, jak tu mrchu pořeže. „Až s ní skončuju, bude na tu čubku pěkněj pohled,“ chvástal se. „Zřídím ji tak, že se za ní nevohlídne ani vožralej indián.“ Jeho vroucně milovaná musela tyhle záměry nějak tušit, protože ji nikdy nenašel. Do té doby, než ho propustili z lazaretu, kapavka povolila. A když se vrátil domů do Connecticutu, nezbylo z ní víc, než co stačilo nakazit jeho manželku.

Paní Trasková byla bledá, do sebe obrácená žena. Tváře jí nikdy nezčervenaly slunečním žářem a koutky úst se jí nikdy nezvedly veselým smíchem. Náboženství jí bylo lékem na neduhy světa i její vlastní, a střídala různá vyznání podle povahy neduhu. Když shledala, že teosofii, které se oddala kvůli styku s mrtvým chotěm,

už nepotřebuje, pátrala kolem sebe po nějakém novém zdroji neštěstí. Její hledání ji brzy odměnilo nákazou, kterou si Cyrus přinesl domů z vojny. A sotva si uvědomila, co ji potkalo, vymyslela si novou teologii. Bůh styků se záhrobím se jí proměnil v boha pomsty – v nejspokojivější božstvo, jaké si až dosud vytvořila – a jak se brzy ukázalo, také v božstvo poslední. Snadno uvěřila, že choroba, která ji postihla, je trestem za jisté sny, jež se jí zdávaly v době manželovy nepřítomnosti. Jenomže za to snové záletnictví neviděla ve své nemoci trest dostatečný. Její nový bůh se v trestech vyznal. Žádal oběť na usmířenou. Lámala si hlavu, jak náležitě projevit sobeckou pokoru, a téměř blaženě na patřičnou oběť přišla – obětuje se sama. Trvalo jí čtrnáct dní, než napsala dopis na rozloučenou, zrevidovala ho a opravila pravopisné chyby. Vyzpovídala se v něm ze zločinů, jichž se nikdy nemohla dopustit, a přiznala se k hříchům, které daleko přesahovaly její možnosti. A pak, oblečena do potají ušitého rubáše, vyšla do měsíčné noci a utopila se v rybníčku tak mělkém, že si musela kleknout a držet hlavu pod vodou. Bylo k tomu zapotřebí velice pevné vůle. Když ji konečně začalo zmáhat hřejivé bezvědomí, napadlo ji ještě roztrpčeně, jak bude její bílý batistový rubáš vpředu zablácený, až ji ráno vytáhnou. A taky byl.

Cyrus Trask manželku oplakal se soudkem whisky a se třemi starými kumpány z vojny, kteří se u něho zastavili cestou domů do Maine. Maličký Adam na začátku tryzny hodně plakal, poněvadž ho smuteční hosté ve své neznalosti nemluvnat opomněli nakrmit. Cyrus však brzy ten problém vyřešil. Namočil hadřík do whisky a dal ho nemluvněti cucat, a mladý Adam po třetím nebo čtvrtém namočení usnul. Několikrát během tryzny se pak probudil a postěžoval si, dostal znovu namočený klůcek a znovu usnul. Dva a půl dne pak bylo miminko namol. Ať to jakkoli ovlivnilo jeho vyvíjející se mozek, na jeho metabolismus to zapůsobilo blahodárně: za toho půltřetího dne získal železné zdraví. A když jeho otec na sklonku třetího dne konečně vyšel ven a koupil kozu, Adam lačně lokal kozí mléko, pozvracel se, pokračoval v pití a byl zachráněn. Otce ta reakce nijak nepoplašila, protože si právě počínal stejně.

Do měsíce se Cyrus Trask rozhodl pro sedmnáctiletou dceru sousedního farmáře. Námluvy byly rychlé a realistické. Nikdo nepochyboval o jeho úmyslech. Ty byly počestné a rozumné. Dívčin

otec námluvám přál. Měl ještě dvě mladší dcery a nejstarší Alici bylo sedmnáct. Nabídku k sňatku dostala poprvé.

Cyrus chtěl ženu, která by se postarala o Adama. Potřeboval ženskou, aby vedla domácnost a vařila – a služce by musel platit. Byl statný muž a potreboval ženské tělo, a za to by taky musel platit – ledaže by se s ním oženil. Během čtrnácti dnů si ji Cyrus namluvil, oženil se s ní, spal s ní a obtěžkal ji. Sousedům se nezdálo, že by to zvlášť hnal kalupem. Tenkrát bylo docela normální, že mužský za svůj normální život utahal tři čtyři manželky.

Alice Trasková měla řadu obdivuhodných vlastností. Drhla a smýčela všechny kouty, že se z podlahy dalo jíst. Nebyla zvlášť hezká, takže ji nebylo třeba hlídat. Oči měla bledé, pleť nažloutlou a zuby křivé, ale byla zdravá jako řípa a během těhotenství si nikdy nepostěžovala. Nikdo nevěděl, jestli má, či nemá ráda děti. Nikdo se jí na to neptal a ona nikdy nemluvila, když k tomu nebyla vyzvána. Z Cyrova hlediska to snad byla její největší ctnost. Nikdy nevyrukovala s žádným názorem nebo vyjádřením, a když mluvili muži, působila dojmem, že na půl ucha poslouchá, ale pokračovala přitom v domácí práci.

Mládí, nezkušenost a mlčenlivost Alice Traskové se pro Cyra ukázaly jako hotové terno. Hospodařil sice dál na farmě, jak už se na podobných farmách v sousedství hospodařilo, ale zároveň nastoupil novou životní dráhu – dráhu starého vojáka. A táž energie, ze které předtím divočel, ho teď vedla k uvažování. Nikdo mimo ministerstvo války teď neznal povahu a trvání jeho vojenské služby. Dřevěná noha mu sloužila zároveň jako doklad o jeho vojančení i jako záruka, že už nikdy na vojnu nebude muset. Začal Alici nesměle vykládat o svých taženích, ale jak se rozvíjela jeho vyprávěcí technika, rozvíjely se i jeho bitvy. Na samém začátku ještě věděl, že lže, ale netrvalo dlouho a byl sám přesvědčen, že všechny jeho historky jsou pravdivé. Před nástupem na vojnu se o válečnictví nijak zvlášť nezajímal; teď si kupoval kdejakou knihu o válce, přečetl kdejaké hlášení, předplatil si noviny z New Yorku, studoval mapy. Jeho znalosti zeměpisu bývaly všelijaké a o válčení nevěděl vůbec nic; teď se z něho stávala autorita. Vyznal se nejen v bitvách, přesunech a taženích, ale mohl vyjmenovat i zúčastněné jednotky, znal každý regiment a jejich plukovníky i jejich původ. A když o tom povídal, nabýval přesvědčení, že tam opravdu byl.

To všechno se vyvíjelo postupně, zatímco Adam vyrůstal v chlapce a jeho mladší polobratr po něm. Adam s malým Charlesem mlčky a uctivě sedávali, když jim otec vysvětloval, jak uvažoval a plánoval ten či onen generál, v čem udělali chybu a co měli udělat místo toho. A pak – on do toho viděl už tenkrát – pak řekl Grantovi a McClellanovi, v čem se přepočítali, a zapřísahal je, aby vzali v úvahu jeho rozbor situace. Jenomže oni jeho rady vždycky odmítali a teprve později se ukázalo, že měl pravdu.

Jednu věc Cyrus nikdy neudělal a osvědčil tím nejspíš svou chytrost. Nikdy se nepovýšil na poddůstojníka. Jako vojín Trask začal a vojínem Traskem taky zůstal. Suma sumárum se tím stal nepohyblivějším a nejvšudypřítomnějším vojínem v celých dějinách válečnictví. Musel být vždycky alespoň na čtyřech místech najednou. Možná instinktivně však nevykládal všechny ty historiky těsně za sebou. Alice a chlapci si o něm mohli udělat úplný obraz: prostý vojín, hrdý na svůj stav, jemuž se nejen podařilo být všude, kde se dalo něco pozoruhodného a důležitého, ale který měl volný přístup na všechny štábní porady a vyjadřoval svůj souhlas nebo nesouhlas s velícími generály.

Lincolnova smrt Cyra zasáhla jako rána na žaludek. Nikdy nezapomněl, jak mu bylo, když se o ní dověděl. A nikdy o té smrti nedokázal promluvit nebo slyšet o ní, aby mu nevyhrkly slzy do očí. A třebaže to nikdy slovně neřekl, posluchači nabyli nezničitelného dojmu, že vojín Cyrus Trask patřil k Lincolnovým nejbližším, nejdůvěrnějším a nejdůvěryhodnějším přátelům. Když se pan Lincoln chtěl dovědět něco o armádě, skutečné armádě, ne o těch nafoukaných panácích se zlatým premováním, obrátil se na vojína Traska. Způsob, jakým to Cyrus dokázal lidem vštípit, aniž to vyslovil, byl triumf techniky náznaků a nápovědí. Nikdo mu nemohl vytknout, že je lhář. A to zejména proto, že si tu lež vzal jednou do hlavy a každá pravda, která mu vyšla z úst, byla tou lží už zabarvena.

Dost záhy začal psát dopisy a potom články o vedení války a dospíval k inteligentním, přesvědčivým závěrům. Z Cyra se skutečně vyvinul znamenitý vojenský myslitel. Jeho kritika vedení právě ukončené války i stávající armádní organizace byla neodolatelně pronikavá. Jeho články v různých časopisech vyvolaly pozornost. Jeho dopisy ministerstvu války, otiskované zároveň v novinách, začaly důrazně ovlivňovat armádní rozhodování. Kdyby možná Velká

republikánská armáda, organizace bývalých vojáků Unie, nenabyla politické moci a vlivu, nedolehl by jeho hlas do Washingtonu tak zřetelně, ale mluvčí skoro miliónu mužů se nedal ignorovat. A takovým mluvčím ve vojenských záležitostech se Cyrus Trask stal. Nakonec se s ním radili o věcech organizace armády, důstojnického sboru, o problémech personálních i o záležitostech výstroje. Jeho odborné znalosti byly zřejmé každému, kdo ho slyšel. Měl pro vojenství geniální nadání. A co víc, byl jeden z organizátorů Velké republikánské armády v jednotnou a mocnou sílu, zasahující do života národa. Po několika neplacených funkcích v této organizaci přijal místo placeného tajemníka, kterým zůstal až do smrti. Cestoval křížem krážem po celé zemi a účastnil se konferencí, shromáždění a táborových srazů. Tolik o jeho veřejném životě.

Nové povolání mu zasáhlo i do života soukromého. Oddal se své věci ve všem všudy. Zorganizoval si domácnost i farmu po vojensku. Vyžadoval a dostával hlášení o stavu svého soukromého hospodářství. Alici to tak nejspíš vyhovovalo. Na řeči ji neužil. Strohé hlášení pro ni bylo snazší. Měla dost starostí s rostoucími chlapci i s úklidem v domě a praním. A taky musela šetřit silami, třebaže o tom se v žádném hlášení nezmínila. Občas ji síly bez předchozího varování opouštěly, takže si musela sednout a počkat, až se opět sebere. A v noci ji zaléval pot. Věděla naprosto jasně, že má nemoc, které se říkalo úbytě, věděla by to, i kdyby jí to nepřipomínal namáhavý a vyčerpávající kašel. A nevěděla, jak dlouho vydrží naživu. Někteří lidé tak uchřádali hezkou řádku let. Neřídilo se to žádným pravidlem. Možná že se manželovi o své chorobě nezmínila ze strachu. Cyrus si vymyslel na potírání nemocí metodu, která hraničila s trestem. Žaludeční nevolnost kurýroval projímadlem tak důkladně, že to postižený přežil jen zázrakem. Kdyby se byla o svém stavu zmínila, Cyrus by byl mohl sáhnout k takové kúře, která by ji zabila dřív než úbytě. Kromě toho si s Cyrovou postupnou militarizací osvojila jedinou techniku, kterou se voják může zachovat při životě. Nikdy na sebe neupoutala pozornost, nikdy nepromluvila, ledaže byla oslovena, vykonávala, co se od ní čekalo, ale nic víc, a nesnažila se o žádné povýšení. Stal se z ní řadový voják v týlu. Bylo to tak daleko snazší. Alice se stáhla do pozadí, až ji bylo sotva vidět.

Naplno to schytali oba malí hoši. Cyrus dospěl k rozhodnutí, že ačkoli armáda není dokonalá, je to pořád ještě jediné povolání pro pravého muže. Truchlil nad tím, že kvůli své dřevěné noze nemůže být vojákem z profese, ale pro své syny si nedovedl představit jinou životní dráhu než na vojně. Měl za to, že každý muž by měl poznat vojančinu od píky, stejně jako on sám. Pak všechno pochopí z vlastní zkušenosti, ne z tabulek a z učebnic. Execíroval je podle vojenské rukověti, sotva se naučili běhat. Když chodili do obecné školy, byl jim vojenský dril tak přirozený jako dýchání a tak odporný jako peklo. Proháněl je jako na cvičáku a vyklepával jim rytmus hůlkou na své dřevěné noze. Nutil je pochodovat dlouhé kilometry s tornami naloženými kamením, aby jim zesílila ramena. Vytrvale je zdokonaloval ve střelbě v lesíku za domem.

Když dítě poprvé prohlédne dospělé – když mu poprvé svitne v té vážné hlavičce, že dospělí neoplývají božskou inteligencí, že jejich úsudky nejsou vždycky moudré, jejich myšlení pravdivé a jejich výroky spravedlivé – dojde v jeho světě k panickému zmatku. Bohové padnou a všechnen pocit bezpečí je tentam. A při pádu bohů je jisté jenom jedno: neklesnou jenom o kousek, ale zřítí se v troskách nebo zapadnou hluboko do zeleného bahna. Je to marná práce stavět je znovu na piedestal; už nikdy nezáří jako předtím. A dětský svět se už nikdy nescelí. Je to bolestná cesta dospívání.

Adam prohlédl svého otce. Ne proto, že by se byl otec změnil, ale Adam si uvědomil něco, čeho si dřív nevšiml. Vždycky nenáviděl disciplínu, jako každý normální živočich, ale bral ji jako něco spravedlivého, reálného a nevyhnutelného, jako spalničky, které nemá smysl popírat nebo proklínat, ale jenom nenávidět. A najednou – přišlo to tak náhle, jako by mu cvaklo v mozku – Adam poznal, alespoň pro sebe, že otcovy metody nejsou k ničemu jinému, než aby sloužily otci. Že všechno to cvičení a execírování není vůbec určeno chlapcům, nýbrž jen k tomu, aby si Cyrus připadal jako velikán. A totéž cvaknutí v mozku Adamovi ujasnilo, že otec není žádný velikán, že je ve skutečnosti velice paličatý a na sebe soustředěný malý člověk s velikou čákou na hlavě. Kdo ví, co k takovýmhle objevům vede – výraz v očích, přistižená lež, okamžik zaváhání? – a bůh se v dětských představách s rachotem zřítí.

Mladý Adam byl vždycky poslušné dítě. Bylo v něm něco, co se vyhýbalo násilí, sporům i onomu mlčky ječícímu napětí, kterým praská nejedna domácnost. Ke klidu, po němž toužil, přispíval sám tím, že žádné násilnosti a spory nevyvolával. Aby to dokázal, musel se tajně stahovat do sebe, poněvadž jistý sklon k násilí je v každém člověku. Obestřel si život závojem mlhavé neurčitosti, hleděl na svět tichýma očima, ale pod tím povrchem žil plně a bohatě. Neochránilo ho to před útoky, ale imunizovalo ho to proti nim.

Jeho polobratr Charles, jen o rok a něco málo mladší, vyrůstal sebevědomě jako jejich otec. Charles byl od přírody atlet, měl instinktivní postřeh a pohotovost i soutěživou vůli překonat soupeře, což jsou záruky světského úspěchu.

Mladý Charles vyhrával nad Adamem ve všech soutěžích, ať v nich šlo o sílu, obratnost, nebo bystrost, a vyhrával tak snadno, že ho to brzy přestalo bavit a musel si najít soupeře mezi jinými dětmi. Mezi oběma chlapci se z toho důvodu vyvinula jistá přichylnost, která však připomínala spíš vztah mezi bratrem a sestrou než mezi dvěma bratry. Charles se popral s každým klukem, který napadl nebo urazil Adama, a obvykle vyhrál. Chránil Adama před otcovou příkrostití lhaním, a dokonce bral vinu na sebe. Cítil k bratrovi podobnou náklonnost, jako člověk cítí ke slepým štěňatům a k novorozeňatům.

Adam pozoroval z úkrytu svého mozku dlouhými tunely očí lidí kolem sebe. Viděl tak otce zprvu jako jednonohou přírodní sílu, které byla právem dána moc připomínat malým klukům jejich nepatrnost a hloupým klukům jejich hloupost; a později – když se božstvo s rachotem zhroutilo – jako policajta, jemuž byl vydán naspas tím, že se vůbec narodil, jako oficíra, jehož je možno obejít nebo napálit, ale nikdy napadnout. Svého nevlastního bratra Charlese viděl těmi dlouhými tunely očí jako nějakého skvělého tvora jiného plemene, obdařeného svaly a kostmi, rychlostí a obratností v docela odlišné rovině, jehož je nutno obdivovat, jako člověk obdivuje vláčně líného a nebezpečného černého pardála, ale přitom ho ani nenapadne, aby se s ním srovnával. A nikdy mu nepřišlo na mysl, aby se bratrovi s něčím svěřil – se svým lačněním, temnými sny, plány a němými rozkošemi, jimiž se obíral za těmi tunely očí – právě tak jako by ho nenapadlo svěřovat se krásnému stromu nebo

letícímu bažantovi. Adam se Charlesem těšil podobně, jako se žena těší velkým diamantem, a spoléhal na bratra asi tak, jako některé ženy spoléhají na třpyt diamantu, jehož hodnota jim vnuká pocit sebejistoty; ale na lásku, něžnou náklonnost a vzájemné vcítění přitom zdaleka nepomyslel.

Vůči Alici Traskové tajil Adam cit, který by se dal označit jako vroucí stud. Nebyla jeho matka – to věděl, poněvadž mu to mnohokrát řekli. Věděl také, ne z toho, co se mluvilo, ale z tónu, jak se mluvilo o jiných věcech, že kdysi míval vlastní matku, která provedla něco ostudného, jako že zapomněla nasypat slepicím nebo se netrefila do terče na střelnici v lesíku. A následkem toho provinění zmizela. Adama někdy napadlo, že kdyby jen vypátral, jaký vlastně spáchala hřích, spáchal by ho klidně taky – a taky by zmizel.

Alice se chovala k oběma chlapcům stejně, myla je a krmila, ale všechno ostatní ponechávala otci, který jí dal jasně a jednou provždy na srozuměnou, že tělesný i duševní výcvik chlapců si vyhrazuje pro sebe. Nesvěřil jí ani právo pochválit je nebo pokárat. Alice si nikdy nestěžovala, nehádala se, nesmála se ani neplakala. Rty se jí semkly v linku, která nic netajila ani neodhalovala. Jednou však, když byl Adam ještě docela malý, přišel náhodou docela potichu do kuchyně. Alice ho neviděla. Zašívala ponožky a ústa se jí usmívala. Adam potají vycouval, vyšel z domu a pustil se do lesíka, kde zalezl do svého oblíbeného úkrytu za jedním pařezem. Schoulil se tam pod ochranu kořenů. Utrpěl šok, jako by ji byl překvapil nahou. Vzrušeně dýchal, až mu hvízdalo v hrdle. Vždyť Alice byla nahá – usmívala se! Vrtalo mu hlavou, jak se mohla odvážit takové zbužnosti. A bolestně po ní zatoužil vřelou a vášnivou touhou. Nevyznal se v tom citu, ale nikdo ho v životě nechoval, nehýčkal, nemazlil se s ním, a všechna touha po těch nepoznaných věcech, všechno lačnění po prsu a po bradavce, po hebkosti klína, po las-kavém a soucitém tónu v hlase, všechna ta sladká úzkost se vlila do jeho vášnivého vzplanutí, jenomže on to nevěděl, nevěděl ani, že něco takového existuje, tak jak to mohl postrádat?

Napadlo ho samozřejmě, že se možná zmylil, že mu třeba přeletěl přes tvář nějaký zpotvořený stín a zkreslil jeho pohled. Promítl si tedy znovu ostrý snímek v hlavě a uvědomil si, že se jí usmívaly i oči. Hra světla mohla vyvolat ten či onen klam, ne však oba zároveň.

Od té chvíle na ni cíhal jako na zvěř, jako číhával na sviště v revíru, kde lehával po celé dny nepohnutě jako mladý kámen a pozoroval staré obezřelé sviště, jak vynášejí svoje děti na slunce. Špehoval Alici z úkrytu, nepostřehnutelně koutkem oka, a byla to pravda. Občas, když byla sama a věděla, že je sama, dovolovala svým myšlenkám zahrát si na zahradě a usmála se. A byl to úžasný pohled, jak rychle s tím úsměvem dovedla vklouznout do podzemí, stejně jako svišťové, když schovávají mláďata do nor.

Adam ten poklad ukryl hluboko v tunelech svých očí, ale chtěl za takovou rozkoš něčím zaplatit. Alice začala objevovat dárky – v košíku se šitím, v ošumělé kabelce, pod polštářem – dvě lodičky z kůry, modré sojčí pírkó, půl tyčinky zeleného pečetního vosku, ukradený kapesník. Zpočátku ji to vyplašilo, ale pak se uklidnila, a když potom našla nějaký neočekávaný dárek, zabýškl její zahradní úsměv a zase zmizel, jako když se pstruh v tůňce střetne s čepelí slunečního paprsku. Na nic se neptala a s nikým o tom nemluvila.

Její noční kašel se zhoršil, kašlala tak hlasitě, že Cyrus ji nakonec musel přestěhovat do jiného pokoje, nebo by se byl nevyspal. Ale navštěvoval ji velice často – poskakoval na jedné bosé noze a přidržoval se rukou zdi. Chlapci ho slyšali a cítili nejisté kymácení jeho těla domem, když hupkal k Alici do postele a zase zpátky.

Dorůstající Adam se děsil jedné věci víc než všeho ostatního. Děsil se dne, kdy ho vezmou a odvedou na vojnu. Otec ho nikdy nenechal zapomenout, že ten den jednou přijde. Často o tom mluvil. Že právě Adam potřebuje vojnu, aby z něho udělala muž. Že Charles už skoro muž je. Ano, Charles byl muž, a nebezpečný muž, dokonce v patnácti letech, když bylo Adamovi šestnáct.

Náklonnost mezi chlapci s léty rostla. Možná že z Charlesovy strany se do ní mísilo pohrdání, ale bylo to pohrdání ochránce. Jednou večer se stalo, že chlapci hráli před domem špačka, hru, kterou dosud neznali. Na zem se položil zašpičatělý špalíček dřeva a na jeden jeho konec se uhodilo pálkou. Špalíček vyletěl do vzduchu a pak se odpálkoval co nejdál.

Adam ve hrách nijak nevynikal. Ale tentokrát se stalo, že projevil lepší postřeh a ve špačku bratra porazil. Čtyřikrát odpálkoval

špačka dál než Charles. Byl to pro něj docela nový zážitek, ze kterého mu divoce stoupla krev do hlavy, takže nevypozoroval a nevyčítal bratrovu náladu jako obvykle. Odpálkoval špačka popáté a špalíček, bzučící jako včela, zaletěl daleko do pole. Adam se rozzářeně obrátil k Charlesovi a najednou strnul, jako by se mu srdce proměnilo v kus ledu. Charlesův nenávistný výraz ho poděsil. „To byla jistě jen náhoda,“ vykoktal nešikovně. „Vsadím se, že bych to znova nedokázal.“

Charles si připravil špačka, uhodil, a když vyletěl špaček do vzduchu, rozmáchl se po něm pálkou – a minul. Pak pomalu vykročil k Adamovi, se studenýma a bezvýraznýma očima. Adam v hrůze couval. Netroufal si otočit se a vzít nohy na ramena, protože by ho bratr dohonil. Pomalu ustupoval, s vyděšeným pohledem a s vyschlým hrdlem. Charles došel až k němu a praštil ho do obličeje pálkou. Adam si zakryl rukama krvácející nos a Charles se rozehnal, zasáhl ho pálkou do žeber a vyrazil mu dech, a pak ho uhořdíl do hlavy, až Adam pozbyl vědomí. A když ležel v bezvědomí na zemi, Charles ho prudce kopl do žaludku, otočil se a šel pryč.

Adam se po chvíli probral. Dýchal mělce, poněvadž ho bolel hrudník. Pokusil se posadit, ale svalil se, jak ho bodlo v natrženém svalstvu nad žaludkem. Zahlédl Alici, jak se dívá z okna, a všiml si v jejím obličeji výrazu, který tam ještě nikdy neviděl. Nevěděl, co ten výraz znamená, ale nebyl mírný ani slabošský, mohl být nenávistný. Alice si uvědomila, že se na ni Adam dívá, spustila rozhrnuté záclony a zmizela. Když Adam konečně vstal a dobelhal se v předklonu do kuchyně, našel tam připravené umývadlo s horkou vodou a čistý ručník. Slyšel nevlastní matku, jak kašle ve svém pokoji.

Charles měl jednu ohromnou vlastnost. Nikdy ničeho nelitoval – nikdy. Nikdy se nezmínil, jak Adama zbil, a zřejmě už na to nikdy nemyslel. Ale Adam si dal dobrý pozor, aby už nikdy nevyhrál – v ničem. Vždycky cítil v bratrovi nebezpečí, ale teď pochopil, že nesmí nikdy vyhrát, ledaže by se odhodlal Charlese zabít. Charles ničeho nelitoval. Zjednal si docela prostě zadostiučinění.

Charles o tom zbití otci nepověděl. Adam rovněž ne a Alice rozhodně ne, ale otec jako by o tom přece jen nějak věděl. V příštích měsících jednal s Adamem s nebývalou jemností. Mluvil s ním mírnějším tónem. Už ho netrestal. Skoro každý večer mu dělal kázání, ale už ne zuřivě. A Adam se té mírnosti bál víc než dřívější

zuřivosti, poněvadž se mu zdálo, že je tak cvičen na obětního beránka, působilo to skoro, jako by se mu dostávalo vlídného zacházení před smrtí, podobně jako kdysi hýčkali žertvy určené bohům a lichotili jim, aby přistupovaly k obětnímu kameni blaženě a neurazily bohy nešťastným rozpoložením.

Cyrus Adamovi jemně vysvětlil, co to znamená být voják. A třebaže jeho znalost pocházela spíš z četby než ze zkušenosti, věděl to dobře a vyjádřil to přesně. Pověděl synovi o smutné důstojnosti, které může voják dosáhnout, mluvil o nezbytnosti vojenského stavu ve světle všech lidských slabostí – že je to pokuta za naši křehkost. Snad to všechno sám v sobě objevoval v okamžiku, kdy o tom hovořil. Hodně se to lišilo od fangličkářské a křiklavé bojovnosti jeho mladších let. Na vojáka se hrne pokoření za pokořením, jak řekl, aby jednou, až přijde čas, dokázal přijmout bez přílišného odporu konečné pokoření – nesmyslnou a špinavou smrt. O tom všem mluvil Cyrus jenom s Adamem a Charlesovi nedovolil poslouchat.

Cyrus vzal Adama jednoho pozdního odpoledne na procházku a vyjevil mu pochmurné závěry všech svých studií a úvah, které jeho syna zavalily těžkou vlnou hrůzy. Řekl mu: „Chtěl bych, abys věděl, že voják je nejsvětější ze všech lidí, protože prochází nejhorší zkouškou – nejhorší ze všech. Pokusím se ti to vyložit. Podívej se – v průběhu celých dějin se lidé učili, že zabíjení je zlo, které se nesmí trpět. A ten, kdo zabíjí, musí být zničen, protože páchá těžký hřích, snad nejtěžší, jaký známe. A potom vezmeme vojáka, naučíme ho vraždit a řekneme mu: »Dělej to dobře, dělej to moudře!« Nijak ho neomezujeme. »Běž a zabij, co můžeš nejvíc z určitého druhu nebo kategorie svých bratří! A my tě za to odměníme, protože tím násilně překonáváš, co jsme ti vštěpovali předtím.«“

Adam si olízl suché rty, pokusil se vyslovit otázku, ale selhal mu hlas, a tak se pokusil znovu. „Ale proč? Co je k tomu nutí?“

Cyrus byl hluboce pohnut a promluvil jako ještě nikdy předtím. „To nevím,“ řekl. „Zkoumal jsem a snad jsem i pochopil, jaké věci jsou, ale nevím ani zdaleka, proč takové jsou. A ty nesmíš čekat, že lidé rozumějí všemu, co dělají. Tolik se toho dělá pudově, jako když včela sbírá med a liška si máčí tlapy v potoce, aby zmátla psy. Liška neví, proč to dělá, a která včela si vzpomene na zimu a čeká ji znovu? Když jsem poznal, že budeš muset jít, chtěl jsem ti nej-

dřív nechat budoucnost otevřenou, aby sis na všechno přišel sám, ale pak mě napadlo vyzbrojit tě aspoň trochu tím málem, co vím. Brzy narukuješ – máš na to už léta.“

„Ale já nechci,“ řekl rychle Adam.

„Brzy narukuješ,“ pokračoval otec, jako by ho neslyšel. „A já ti povím, co tě čeká, aby tě to nepřekvapilo. Nejdřív tě svléknou do naha, ale půjdou ještě hloub. Sloupnou z tebe i tu poslední trošku důstojnosti – připraví tě o všechno soukromí, které dnes považuješ za svoje svatosvaté právo. Donutí tě žít a jíst a spát a chodit na latrínu dohromady s jinými chlapy. A až tě znovu oblečou, nepoznáš se od těch ostatních. Nebude možné, aby sis aspoň připíchl na prsa cedulku s nápisem: »To jsem já – někdo odlišný než ti druzí.«“

„Já to nechci,“ opakoval Adam.

„Za nějaký čas,“ vedl Cyrus dál svou, „si nebudeš myslet nic jiného než všichni ostatní. Nebudeš znát jediné slovo, které by ostatní nedovedli vyslovit. A budeš jednat určitým způsobem, protože tak budou jednat všichni. Poznáš nebezpečí sebemenší odlišnosti – nebezpečí pro celý houf stejně myslících a stejně jednajících vojáků.“

„A co když ne?“ zeptal se Adam.

„Ano,“ řekl Cyrus, „někdy se to stává. Jednou za čas se najde voják, který se vzepře tomu, co se na něm žádá. A víš, jak to dopadne? Celá mašinerie se chladnokrevně rozjede, aby z něho tu jeho odlišnost vytloukla. Železnými pruty tě budou bít, ducha i nervy, tělo i duši, dokud z tebe takovou nebezpečnou odlišnost nevymlátí. A jestliže se nakonec nedokážeš podrobit, vyvrhnou tě a nechají tě shnit mimo své řady – nebudeš patřit k nim, ani nebudeš volný. Lepší je zapadnout do šiku. Dělají to jen na svou vlastní ochranu. Tak triumfálně nelogická, tak nádherně nesmyslná organizace jako armáda nemůže připustit otázky, které by ji oslabily. Zato v jejím rámci, jestli ji nebudeš srovnávat s jinými věcmi, abys ji zesměšnil, objevíš pomalu a bezpečně její vlastní rozum, logiku a jistou děsivou krásu. Člověk, který se s tím nemůže smířit, není proto vždycky horší, a někdy bývá daleko lepší. Dobře poslouvej, co říkám, dlouho jsem o tom přemýšlel. Někteří lidé projdou ničivým strojem vojančiny, kapitulují a ztratí všechnu osobnost. Ale takoví neměli moc osobnosti ani na začátku. Dost možná, že k nim patříš i ty. Jenže jsou taky jiní, kteří se dostanou až na dno, po-

topí se do společné bažiny, ale pak se vynoří věrnější sami sobě, než byli předtím, protože – protože z nich spadne malicherná ješitnost a získají všechno zlato kumpanie a regimentu. Když se dokážeš ponížít tak hluboko, budeš schopen povznést se výš, než si dovedeš představit, a poznáš rajskou radost, družnost skoro takovou, jaká vládne v nebeské kumpanii andělů. Pak poznáš hodnotu lidí kolem sebe, i když ji nedovedou vyjádřit slovy. Ale dokud neklesneš až na dno, nepoznáš ji nikdy.“

Když kráčeli zpátky k domu, Cyrus zabočil vlevo do lesíka mezi stromy, kde už padal soumrak. Adam najednou řekl: „Vidíte tamhle ten pařez, pane? Schovával jsem se tam kdysi na druhé straně mezi kořeny. Schovával jsem se tam, když jste mě potrestal, a někdy jen tak, když mi bylo mizerně.“

„Pojďme se tam podívat,“ řekl otec. Adam ho dovedl k pařezu a Cyrus se zadíval na hnízdo mezi kořeny. „Vím o tom už dávno,“ řekl. „Když jsi byl jednou dlouho pryč, napadlo mě, že někde musíš mít takovou skrýš, a pak jsem ji našel, protože jsem si představil, jakou skrýš asi potřebuješ. Vidíš, jak je tady udusaná země a vyškubaná tráva? A když jsi tady sedával, trhal jsi kousky kůry na vlákna. Poznal jsem tu skrýš, když jsem na ni narazil.“

Adam na otce úžasem vytrěštil oči. „Ale nikdy jste mě sem nepřišel hledat,“ řekl.

„Ne,“ odpověděl Cyrus. „To bych nikdy neudělal. Člověka je možno dohnat zbytečně daleko. To bych neudělal, je třeba nechat před smrtí vždycky nějaké východisko. Pamatuj si to! Uvědomil jsem si nejspíš, jak tvrdě tě proháním. A nechtěl jsem tě dohnat k nejhoršímu.“

Proplétali se nazdařbůh mezi stromy. Cyrus řekl: „Chci ti povědět spoustu věcí. Většinu z nich zapomenu. Chci ti povědět, že voják toho tolik obětuje, aby za svou oběť něco dostal. Od samého narození se za všech okolností, podle všech zákonů, pravidel a práv učí chránit svůj vlastní život. S tímhle mocným instinktem přichází na svět a kdeco kolem ho v něm utvrzuje. A najednou je voják a musí se učit všechny tyhle zábrany překonat – chladnokrevně se vystavit nebezpečí vlastní smrti a nezbláznit se z toho. Jestli dokážeš tohle – a nezapomeň, někdo to nedokáže –, získáš největší výsadu ze všech. Podívej, synu,“ řekl Cyrus vážně, „skoro každý člověk má strach a neví ani, co mu ten strach nahání – stíny, zmatky, ne-

sčeta bezejmenná nebezpečí, hrůza z neurčité smrti. Když se však přinutíš čelit ne stínům, ale skutečné smrti, popsitelné a poznatelné, smrti kulkou, šavlí, šípem nebo kopím, nebudeš mít strach už nikdy, aspoň ne toho druhu jako předtím. Stane se z tebe jiný člověk než z těch ostatních, budeš mít jistotu, kde ostatní budou řvát hrůzou. To je velká odměna. A možná jediná. Je to možná nejvyšší čistota obklopená ze všech stran špínou. Je už skoro tma. Chtěl bych si s tebou promluvit ještě zítra večer, až si oba promyslíme, co jsem ti pověděl dnes.“

Ale Adam namítl: „Proč si nepromluvíte s bratrem? Charles na vojnu půjde rád. Bude to umět daleko líp než já.“

„Charles nepůjde,“ řekl Cyrus. „Nemělo by to smysl.“

„Ale z něho by byl lepší voják.“

„Jenom navenek,“ řekl Cyrus. „Ne v srdci. Charles necítí strach, takže nikdy nepochopí, co znamená odvaha. Nezná nic mimo sebe, takže není schopen získat ty věci, které jsem se ti pokusil vysvětlit. Poslat ho na vojnu by znamenalo pustit z řetězu vlastnosti, které je v Charlesovi potřeba na řetěz uvázat, ne je pouštět. Jeho bych si poslat netroufal.“

Adam si postěžoval: „Jeho jste nikdy netrestal, nechal jste ho, aby si žil po svém, jeho jste chválil a neponižoval, a teď ani nemusí na vojnu.“ Zarazil se, poděšený vlastními slovy, strachem z výbuchu hněvu, pohrdání nebo násilí, který by ta slova mohla vyvolat.

Ale otec neodpověděl. Pokračoval v chůzi z lesíka, hlavu měl svěšenou, až mu brada spočívala na prsou, a kyčel nad protézou se mu jednotvárně vlnila nahoru a dolů, kdykoli dřevěná noha došlápla na zem. Protéza vždycky opsala půlkruh stranou, aby udělala krok vpřed.

Zatím se úplně setmělo a z otevřených kuchyňských dveří zářily zlaté lampy. Ve dveřích se objevila Alice a zamžourala do tmy, jestli už nejdou, a když zaslechla blížící se nerovnoměrné kroky, zašla zpátky do kuchyně.

Cyrus došel až k zápraží před kuchyní, kde zůstal stát a zvedl hlavu. „Kde jsi?“ zeptal se.

„Tady – hned za vámi – tady jsem.“

„Na něco ses mě zeptal. Musím ti nejspíš odpovědět. Snad tím udělám dobře, ale dost možná taky udělám chybu. Nepobral jsi moc rozumu. Nevíš sám, co chceš. Nemáš dost elánu. Necháš po

sobě šlapat. Někdy si myslím, že jsi slaboch, že nebudeš stát ani za psí lejno. Stačí ti to jako odpověď? Mám tě prostě radši. Odjakživa. Dělán třeba chybu, že ti to říkám, ale je to pravda. Mám tě radši. Proč bych se jinak namáhal a ubližoval ti? A teď už mlč a běž se navečeřet! Zítřka večer si promluvíme. Bolí mě noha.“

Při večeři se nemluvílo. Ticho narušovalo jenom srkání polévky a žvýkání a otec se občas mávnutím ruky pokusil zahnat můry obletující kolem cylindru petrolejky. Adamovi se zdálo, že ho bratr kradmo pozoruje. A když jednou náhle vzhlédl, zachytil záblesk Aliciných očí. Po večeři Adam odstrčil židli od stolu. „Půjdu se trochu projít,“ prohlásil.

Charles vstal. „Půjdu s tebou.“

Alice s Cyrem je vyprovodili pohledem ze dveří a ona mu pak položila jednu ze svých řídkých otázek. Nervózně se ho zeptala: „Cos mu říkal?“

„Nic,“ odpověděl Cyrus.

„Pošleš ho tam?“

„Pošlu.“

„A ví to?“

Cyrus zachmuřeně vyhlížel otevřenými dveřmi do tmy. „Ano, ví.“

„Nepůjde rád. Není to pro něj.“

„Na tom nezáleží,“ řekl Cyrus a opakoval ještě jednou hlasitě: „Na tom nezáleží.“ Jeho tón přitom říkal: „Ty mlč. Do toho se nemáš co plést.“ Chvilí mlčeli a pak se Cyrus ozval skoro omluvně: „Není přece tvůj.“

Alice neodpověděla.

Chlapci šli tmou po cestě s vyjetými kolejeji. Před sebou viděli pár blikotavých světýlek městečka.

„Nechceš se podívat, co se děje v hospodě?“ zeptal se Charles.

„Na to jsem ani nemyslel,“ řekl Adam.

„Tak co sakra lezeš v noci ven?“

„Nemusel jsi se mnou chodit,“ řekl Adam.

Charles se k němu těsně přiblížil. „Co ti říkal dnes odpoledne? Viděl jsem vás chodit spolu. Co ti říkal?“

„Mluvil jenom o vojně – jako vždycky.“

„To se mi nezdá,“ řekl Charles podezíravě. „Viděl jsem, jak se k tobě naklání, jako když si povídá s mužským, ne jako když vykládá sám, ale jako když se s někým baví.“

„Vykládal sám,“ odpověděl Adam trpělivě a musel se nadechnout, poněvadž se mu žaludek maličko sevřel strachy. Nadechl se co nejvíc zhluboka a zatajil dech, aby ten strach potlačil.

„A co ti říkal?“ chtěl znovu vědět Charles.

„O vojně – a co to znamená sloužit jako voják.“

„To ti nevěřím,“ utrl se Charles. „Dáváš si pozor na jazyk, co, ty lháři? Co mi tady chceš nabulíkovat?“

„Nic,“ řekl Adam.

Charles si na něj vyjel: „Ta tvoje bláznivá máma se utopila. Nejspíš se podívala na tebe. Ani se jí nedivím.“

Adam tiše vydechl a snažil se překonat stísnující strach. Mlčel. Charles náhle vykřikl: „Chceš mi ho vzít! Jaks to vůbec narafičil? Co tím chceš dokázat?“

„Nic,“ vydechl Adam.

Charles skočil před něj, takže Adam musel zůstat stát, div nenarazil hrudí na hrud' bratrovu. Začal couvat, ale opatrně, jako se couvá před hadem.

„A co ty jeho narozeniny?“ křičel Charles. „Měl jsem tři čtvrtáky a koupil jsem mu nůž z Německa – tři želízka a vývrtku, s perleťovou střenkou! Kde je ten nůž? Viděls někdy, že by ho vzal do ruky? Dal ho snad tobě? Nikdy jsem neviděl, že by ho brousil. Nemáš ho náhodou v kapse? Co s ním udělal? »Děkuju,« povídá – a to bylo všechno. Víckrát už jsem o tom noži neslyšel, a byl z Německa s perleťovou střenkou, za tři čtvrtáky.“

Hlas se mu chvěl vzteky a Adamovi naskakovala husí kůže, ale zároveň věděl, že mu zbývá ještě chvilka. Viděl už příliš často tenhle ničivý stroj drtící všechno, co mu přišlo do cesty. Začalo to vždycky zuřivým vztekem a ten pak vystřídala studená sebevláda; neutrální pohled a samolibý úsměv a hlas, který se vytratil do šepotu. V tom stadiu visela ve vzduchu vražda, ale chladnokrevně úhledná vražda, vražda přesně a jemně pracujícíma rukama. Adam polkl sliny, aby si svlačil vyprahlé hrdlo. Nemohl přijít na nic, co by řekl a co by k bratrovi proniklo, protože jakmile ho jednou posedla tahle zuřivost, nikdy neposlouchal a snad ani neslyšel. Rýsoval se proti Adamovi jako temný balvan, menší, rozložitější a zavalitější,

ale pořád se ještě nenahrbil. Rty se mu ve světle hvězd leskly vlhkostí, ale dosud se neusmíval a hlas se mu stále třásl vzteky.

„Cos mu dal k narozeninám ty? Myslíš si, že jsem to neviděl? Dal jsi za to tři čtvrtáky, nebo třeba jen dva? Přitáhl jsi mu domů štěně, voříška, cos našel za domem v lesíku. Smál ses jako blázen a vytahoval ses, že z něho bude dobrej křepelák. A toho psa nechává spát u sebe v pokoji! Hraje si s ním, když čte. Už ho taky vy-cvičil. A kde má ten nůž? »Děkuju,« povídá, nic než »Děkuju.«“ Charlesův hlas přešel v šepot a ramena se mu nahrabila.

Adam uskočil jedním zoufalým skokem zpátky a zvedl ruce, aby si uchránil obličej. Jeho bratr postupoval přesnými pohyby, s nohama pevně na zemi. Lehce vystřelil jednou pěstí, aby odhadl vzdálenost, a pak se dal s mrazivou odhodlaností do práce – prudká rána na žaludek, a Adam spustil ruce; pak čtyři údery do hlavy. Adam cítil, jak mu v nose křupla kost a chrupavka. Znovu zvedl ruce a Charles ho zasáhl na srdce. A celou tu dobu se Adam díval na bratra zoufalým a zmateným pohledem jako odsouzenec na kata.

Najednou se Adam k vlastnímu překvapení divoce rozmáchl vysokým a neškodným švihem, který neměl ani sílu, ani správný směr, Charles se sehnul, takže ho rána minula nad hlavou a bezmocná paže se mu zaklesla kolem šíje. Adam bratra objal oběma rukama a vzlykaje, zůstal na něm viset. Cítil hranaté pěsti, jak ho buší do žaludku, až se mu dělalo špatně, ale nepouštěl se. Čas se mu zpomalil. Cítil tělem, jak bratr uskočil stranou, aby mu rozpáčil nohy. A cítil bratrovo koleno, jak míří vzhůru, jak mívá jeho vlastní kolena, otírá se mu o stehna, až mu vrazilo do varlat, takže mu projel celým tělem bílý blesk bolesti. Jeho objetí povolilo. Zlomil se v půli a zvracel, ale chladnokrevné vraždění pokračovalo.

Pěsti mu bušily do spánků, do tváří, do očí. Jedna rána mu rozsekla ret, až se roztřepil o zuby, ale pokožka jako by mu naběhla a znečitlivěla, jako by se octl v tlustém gumovém pouzdře. Otupěle se podivil, proč se mu ještě nepodlomily nohy, proč nepadl a neztratil vědomí. Bušení nebralo konce. Slyšel bratra prudce a výbušně supět, jako kováře pracujícího s perlíkem, a ve tmě chabě osvětlené hvězdami ho viděl clonou krve zředěné slzami. Viděl jeho nevinné, neutrální oči, drobný úsměv na vlhkých rtech. A právě v tom okamžiku se mu zablesklo před očima a pak se propadl do tmy.

Charles stál nad ním a lapal po vzduchu jako uštváný pes. A pak se najednou otočil a vykročil rychle zpátky k domu, ohmatávaje si cestou pohmožděné klouby prstů.

Adamovi se rychle a děsivě vrátilo vědomí. Mozek mu zastírala mlha bolesti. Tělo měl těžké a naběhlé ranami. Ale skoro okamžitě na ty rány zapomněl. Zaslechl na cestě rychlé kroky. Vjel do něho krysí instinktivní strach a horečná energie. Donutil se k vztyku na kolena a odvrátil se z vozovky k příkopu, který ji odvodňoval. V příkopu bylo na stopu vody a byl po stranách zarostlý vysokou trávou. Adam tiše vlezl do vody, dává si dobrý pozor, aby to nešplouchlo.

Kroky se přiblížily, zpomalily, kousek popošly a znovu se vrátily. Adam ze svého úkrytu viděl jenom temnější obrys ve tmě. Pak škrtla sirka a zahořela nejdřív modrým plamínkem, než chytlo dřevo, a plamen ozářil bratrovu tvář groteskně zespodu. Charles zvedl sirku a rozhlížel se kolem a Adam uviděl, že drží v pravé ruce sekyrku.

Když sirka dohořela, zčernala noc ještě víc než předtím. Charles pomalu postupoval a rozškrtl další sirku, udělal pár kroků a škrtl ještě jednou. Pátral na cestě po stopách. Nakonec se vzdal. Rozmáchl se pravičkou a zahodil sekyrku daleko do pole. A pustil se rychlým krokem k blikajícím světélům městečka.

Adam dlouho ležel ve studené vodě. Uvažoval, co asi cítí bratr teď, když jeho vášeň vychladla, jestli se ho zmocní panika nebo lítost nebo výčitky svědomí, nebo jestli necítí vůbec nic. Adam to všechno pociťoval za něj. Vlastní svědomí ho spojovalo s bratrem jako most, takže za něj trpěl stejně, jako mu jindy psával úkoly.

Adam vylezl z vody a vstal. Pohmožděné tělo mu dřevěnělo a obličej měl pokrytý škraloupem zaschlé krve. Řekl si, že zůstane venku ve tmě, dokud otec a Alice nepůjdou spát. Věděl, že by nedokázal odpovědět na jejich otázky, poněvadž na ně neznal odpověď, a na to, aby nějakou odpověď našel, měl příliš utýraný mozek. Začala se mu motat hlava, pod čelem mu vyskakovala modrá světýlka a věděl, že co nevidět omdlí.

Pomaloučku se šoural po cestě s široce roztaženýma nohama. Na kuchyňském zápraží zůstal stát a nahlédl dovnitř. Lampa visící na řetěze od stropu vrhala kruh žlutého světla a ozařovala Alici a její šicí košík na stole před ní. Naproti ní okusoval otec dřevěnou ná-

sadku, namáčel ji v otevřené lahvičce inkoustu a zapisoval si něco do své černé záznamní knihy.

Alice najednou vzhlédla a zahlédla Adamův zakrvácený obličej. Ruka jí vyletěla k ústům a prsty se jí zahákly o dolní zuby.

Adam se vytáhl na první schod, pak na druhý a zachytil se rámu dveří.

Vtom zvedl hlavu Cyrus. Podíval se na něj zvědavě a z odstupu. Pomalu mu došlo, čím je to Adam znetvořen. Pak vstal, udivený a zamyšlený. Vrazil násadku do inkoustu a utřel si prsty o kalhoty. „Proč to udělal?“ zeptal se tiše.

Adam se pokusil promluvit, ale měl v ústech sucho a sraženou krev. Olízl si rty, až znovu začaly krváčet. „Já nevím,“ odpověděl.

Cyrus se dobelhal k němu a popadl ho za paži tak prudce, až sebou Adam trhl a pokusil se vyškubnout. „Nelži mi! Proč to udělal? Pohádali jste se?“

„Ne.“

Cyrus jím zacloumal. „Ven s tím! Chci to vědět. Tak honem! Musíš mi to povědět. Nebo to z tebe dostanu! Krucinál, pořád ho kreješ! Myslíš snad, že to nevím? Žes mě napálil? Okamžitě mi to povíš, nebo tě tu namouduši nechám stát celou noc!“

Adam zatápal po slovech. „Myslí si, že ho nemáte rád.“

Cyrus mu pustil paži, dokulhal zpátky k židli a posadil se. Zarahotil násadkou v lahvičce s inkoustem a zadíval se nevidoucím pohledem na záznamní knihu. „Alice,“ řekl pak, „pomoz Adamovi do postele. Budeš mu asi muset rozstříhnout košili. Pomoz mu!“ Znovu vstal, došel do kouta, kde visely na hřebíkách kabáty, sáhl za ně, vytáhl brokovnici, zlomil hlaveň, aby se přesvědčil, že je nabitá, a vypajdal ze dveří.

Alice zvedla ruku, jako by ho chtěla zadržet provazem ze vzduchu. Její provaz se však přetrhl a výraz tváře zastřel její myšlenky. „Běž do svého pokoje,“ řekla Adamovi. „Přinesu ti umejvadlo.“

Adam ležel v posteli, přikrytý do pasu prostěradlem, a Alice mu omývala rány plátným kapesníkem namočeným v teplé vodě. Dlouho mlčela a najednou navázala na Adamovu větu, jako by mezi tím neuplynula žádná přestávka. „Myslí si, že ho otec nemá rád. Ale ty ho máš rád – odjakživa.“

Adam jí neodpověděl.

Alice tiše pokračovala: „Je to zvláštní chlapec. Člověk ho musí znát – má drsnou skořápku, navenek se jen vzteká, ale musíš ho znát.“ Přerušil ji nával kašle, kašlala v předklonu, a když záchvat pominul, byla celá zrudlá a vyčerpaná. „Musíš ho znát,“ opakovala. „Už dlouho mi nosí dárečky, hezký věcičky, ani bys neřek, že si něčeho takovýho všimne. Ale nikdy mi je nedá rovnou. Schová je vždycky někam, kde ví, že je najdu. A pak ho můžu pozorovat celý hodiny, a nikdy nedá ani mrknutím najevo, že to udělal. Člověk ho musí znát.“

Usmála se na Adama a Adam zavřel oči.

KAPITOLA 4

Charles stál u výčepu v místní hospodě a srdečně se smál anekdotám obchodních cestujících, kteří tam uvízli přes noc. Vytáhl pytlík na tabák, v němž cinkalo pár hubených stříbrňáků, a zaplatil jim štamprlata, aby nepřestali vykládat. Stál a zubil se a mnul si rozbité klouby. A když cestáci jeho rundu přijali, zvedli štamprlata a řekli: „Tak na zdraví,“ byl Charles celý šťastný. Objednal novým kamarádům další rundu a pak s nimi odtáhl za nějakou čertovinou někam jinam.

Když Cyrus odkulhal do noci, měl na Charlese přímo zoufalý vztek. Vyhlížel ho na silnici a zašel se po něm podívat do hospody, ale Charles už byl pryč. Je pravděpodobné, že kdyby ho byl tu noc našel, zabil by ho, nebo by se o to aspoň pokusil. Každý velký čin pozmění o něco běh historie, ale svou měrou tak pravděpodobně zapůsobí každý čin vůbec, i když třeba jen překročíme kámen na cestě nebo zatajíme dech při pohledu na hezké děvče nebo si ulomíme nehet v zemi na zahrádce.

Netrvalo samozřejmě dlouho a Charles se dověděl, že ho otec hledal s brokovnicí. Čtrnáct dní se pak schovával, a když se konečně vrátil domů, vražedná zuřivost opadla a proměnila se v obyčejný

vztek, a Charles si svoje provinění odpykal prací a předstíranou teatrální pokorou.

Adam proležel čtyři dny v posteli, tak ztuhlý a rozbolavěný, že se nemohl pohnout, aby nezasténal. Třetí den otec dokázal, jaký má vliv u vojenských úřadů. Bylo to něco jako náplast na jeho vlastní pýchu a zároveň určité vyznamenání pro Adama. Do jejich domu, do Adamovy ložnice, se dostavil kapitán jezdeckta a dva seržanti v parádních modrých uniformách. Dva prostí kavaléristé jim zatím před domem drželi koně. Adam, který dosud ležel, byl odveden k jezdecktu jako řadový vojín. Podepsal Válečný řád a složil přísahu v otcově a Alicině přítomnosti. A otcí se přitom leskly oči slzami.

Když vojáci odešli, otec s ním zůstal ještě dlouho sedět. „Dal jsem tě ke kavalerii záměrně,“ řekl mu. „Kasárenský život se brzy omrzí. Ale kavalerie bude mít co dělat. To jsem si zjistil. Půjdete do indiánských území, tam se ti bude líbit. Čeká vás akce. Nemůžu ti říct, jak to vím, ale něco se chystá.“

„Rozkaz, pane,“ řekl Adam.

Vždycky mi připadalo divné, že vojenské řemeslo musí obyčejně vykonávat muži jako Adam. Neměl rád boj od začátku a na rozdíl od některých mužů, kteří se naučí nalézt v něm zalíbení, jeho odpor k násilí jen rostl. Důstojníci si ho párkrát vzali pořádně na mušku, jestli se neulejvá, ale nikdy z toho nebyl obviněn. Během těch pěti let vojančiny se Adam zúčastnil více výprav než kdokoli jiný v jeho švadroně, ale jestli zabil nějakého nepřítele, mohla za to leda náhodně odražená kulka. Jako zkušený ostrostřelec dokázal zvláště dobře mířit mimo cíl. Boje s indiány se v té době proměnily v něco jako v nebezpečné honění stád dobytka – kmeny byly donuceny k povstání, rozehnány a zdecimovány a jejich smutným troskám byla vykázána hladová země. Nebyla to pěkná práce, ale v rámci rozvoje země ji někdo udělat musel.

Adamovi, který přitom sloužil jako nástroj a neviděl budoucí farmy, nýbrž jen roztrhaná břicha ušlechtilých lidských bytostí, to připadalo odporné a zbytečné. Když vystřelil z karabiny tak, aby netrefil, dopouštěl se zrady na své jednotce, a bylo mu to jedno. Odpor k násilí v něm narůstal, až narostl v předsudek právě tak ochromující myšlení jako každý jiný předsudek. Znenáviděl si představu,

že by měl vůbec kdy někomu způsobit bolest za jakýmkoli účelem. Takhle emoce – nic jiného to nebylo – ho přímo posedla, až mu zabránila v tom ohledu rozumově myslet. V jeho služebních záznamech se však nikdy neobjevil ani náznak zbabělosti. Naopak byl třikrát doporučen k vyznamenání a potom skutečně vyznamenán za statečnost.

Čím víc revoltoval proti násilí, tím víc ho to hnalo opačným směrem. Nasadil několikrát život, aby zachránil raněné. Hlásil se dobrovolně ke službě v polních lazaretech, i když byl vyčerpán vlastními řádnými povinnostmi. Jeho soudruzi na něj pohlíželi s jistou opovržlivou náklonností a s nevysloveným strachem, jaký lidé mívají z impulsů, které nechápu.

Charles psával bratrovi pravidelně – o farmě a o městečku, o nemocných kravách a o kobyle, která se ohřebila, o přikoupených pastvinách a o stodole, do níž uhodilo, o smrti Alice, která se udušila souchotivým kašlem, a o otcově přesídlení do Washingtonu, kde přijal stálé placené místo ve Velké republikánské armádě. Jako mnozí lidé, kteří nedovedou mluvit, vybíjel se Charles psaním. Vypisoval v dopisech svou osamělost i své zmatky, a zachytil tak na papír mnoho věcí, které o sobě ani sám nevěděl.

Adam za ta léta mimo domov poznal bratra lépe než kdykoli předtím i potom. Výměnou dopisů se postupně tak sblížili, že by si to byli nedokázali dřív představit.

Adam si jeden bratrův dopis schoval, ne proto, že by mu úplně rozuměl, ale protože v něm viděl nějaký skrytý význam, jemuž nemohl přijít na kloub. „Milý bratře Adame,“ začínal ten dopis, „beru do ruky pero v naději, že jsi při zdraví,“ – takhle začínal Charles vždycky, aby se poznenáhlu vpravil do psaní. „Nedostal jsem ještě Tvou odpověď na svůj poslední dopis, ale máš nejspíš na práci dost jiných věcí – haha! Deště přišly nevhod a uškodily jabloním v květu. Moc jablek nám letos na zimu nezbude, ale zachráním, co se dá. Dneska jsem vydrhl v domě podlahy, je tu mokro a samá mydlina, ale nevím, jestli je to tady čistší. Jak to asi dokázala maminka, co myslíš? Něco se do těch podlah zažirá. Nevím co, ale nejde to vydrhnout. Ale aspoň jsem tu špínu rozmazal kapku rovnoměrně. Haha!

Psal ti otec o své cestě? Jel až do San Franciska v Kalifornii na jeden táborový sraz Velké armády. Bude tam ministr války a otec ho má uvést. Ale pro otce to zase taková sláva není. Mluvil už tři-

krát nebo čtyřikrát s prezidentem, a dokonce v Bílém domě večeřel. Rád bych někdy Bílý dům viděl. Snad bychom se tam mohli vypravit spolu, až se vrátíš. Otec by nás mohl nechat pár dní u sebe a Tebe jistě bude chtít stejně vidět.

Měl bych se myslím ohlédnout po nějaké ženě. Máme dobrou farmu, a i když já nejsem žádné terno, s tou farmou by leckterá neprohloupila. Co myslíš? Ještě jsi mi nenapsal, jestli se vrátíš sem domů, až tě pustí z vojny. Doufám, že jo. Stejská se mi po Tobě.“

Tady byl dopis přerušen. Na stránce se objevil škrábanec a inkoustová kaňka a pak dopis pokračoval tužkou, ale jiným písmem.

Tužkou tam stálo: „Později. Zrovna mi vyplivlo pero. Ulomila se mu nožička. Budu si muset v městečku koupit nové – bylo celé zarezatělé.“

Pak se slova rozběhla plynuleji. „Měl bych nejspíš počkat na to nové pero a nepsat tužkou. Jenže jsem tady v kuchyni seděl při lampě a nějak jsem se zamyslel a najednou byla fůra hodin – přes půlnoc myslím, ale nešel jsem se podívat. Starej Černej Joe začal v kurníku kokrhát. A mamínčina houpací židle vrzala, zrovna jako by v ní seděla. Víš přece, že mě na takový hlouposti neužije, ale nějak jsem začal vzpomínat, víš, jako to někdy děláš Ty. Nejspíš tohle psaní roztrhám, jakou má taky cenu to plácání.“

Slova se teď rozběhla tryskem, jako by jim ruka nestačila. „Když to psaní stejně zahodím, tak už to klidně taky můžu napsat,“ pokračoval dopis. „Připadá mi, jako by celý dům ožil a měl všude oči a jako by někdo stál za dveřma a chystal se vejít, až se podívám stranou. Naskakuje mi z toho kapku husí kůže. Chci říct – chci říct – já totiž nikdy nepochopil – no, proč to tenkrát otec udělal. Proč se mu nelíbil ten nůž, co jsem mu koupil k narozeninám. Proč? Byl to pěkný nůž a on pěkný nůž potřeboval. Kdyby ho byl používal, nebo si ho dokonce nabrousil, nebo ho někdy vytáhl z kapsy a podíval se na něj – bylo by mi to stačilo. Kdyby se mu byl líbil, nemusel jsem si vylejvat vztek na Tobě. Ale musel jsem si ho na Tobě vylejt. Zdá se mi, jako by se mamínčino křeslo kapku zhouplo. To bude tím světlem. Mě na tyhle hlouposti neužije. Zdá se mi, jako by tady zůstalo něco nedokončeného. Jako když člověk rozdělá nějakou práci a nemůže si vzpomenout co. Něco se nedodělalo. Neměl bych tady sedět. Měl bych se toulat po světě, místo abych seděl na téhle dobré farmě a ohlížel se po ženě. Něco není

v pořádku, jako by se něco nedokončilo, jako by k něčemu došlo moc brzy a na něco se přitom zapomnělo. To já bych měl být na Tvém místě, a Ty zase tady. Nikdy dřív mě to nenapadlo. Možná proto, že už je pozdě – víc než pozdě. Zrovna jsem se podíval ven, už svítá. Neusnul jsem, to nemyslím. Jak to, že ta noc tak rychle utekla? Teď už si lehnout nemůžu. Stejně bych neusnul.“

Dopis nebyl podepsán. Třeba Charles zapomněl, že ho chtěl zničit, a přece ho poslal. Ale Adam si ho nějaký čas schovával, a kdykoli si ho přečetl, přeběhl mu z neznámého důvodu mráz po zádech.

KAPITOLA 5

Malí Hamiltonové na ranči začali dorůstat a každý rok k nim přibývalo další Hamiltoně. George byl vysoký, hezký chlapec, jemný a milý, a odmalička v něm byla jistá dvornost. Už jako chlapeček býval zdvořilý a nebyly s ním, jak se říkalo, žádné patálie. Po otci zdědil úpravnost v odívání, v péči o tělo i vlasy, a nikdy nevypadal špatně oblečený, i když náhodou byl. George byl chlapec jako lilium a vyrůstal ve stejného muže. Nikdo mu nemohl vytknout úmyslný prohřešek, a prohřešil-li se opomenutím, šlo jenom o maličkosti. Když dospěl do středního věku, kdy takové věci vcházely ve známost, zjistilo se, že trpí zhoubnou anémií. Dost možná, že jeho ctnost pramenila z nedostatku energie.

Za Georgem dorůstal Will, zavalitý a přituplý. Will měl málo představivosti, ale spoustu energie. Od dětství byl pracant, a když mu někdo řekl, do jaké práce se má pustit, pustil se do ní neúnavně. Byl konzervatívec, nejen v politice, ale ve všem. Myšlenky mu připadaly jako něco revolučního, takže se jim podezíravě a s nechutí vyhýbal. Will chtěl žít tak, aby mu nikdo nemohl nic vytknout, a proto musel žít co možná stejně jako všichni ostatní.

Willovu nechut ke změnám a nestálosti možná ovlivnil jeho otec. Když Will dorůstal, nebyl Samuel Hamilton v Salinaském údolí

ještě dost dlouho, aby byl pokládán za „starousedlíka“. Byl vlastně cizinec a k tomu ještě Irčan. Irčani tenkrát byli v Americe zvláště neoblíbeni. Byli terčem pohrdání, zejména na Východním pobřeží, ale něco z toho muselo proniknout i na Západ. Kromě toho byl Samuel nejen nestálý, ale měl hlavu plnou nápadů a vynálezů. V malých, od světa odříznutých obcích se na takové lidi vždycky dívají skrz prsty, dokud neprokážou, že od nich ostatním nehrozí žádné nebezpečí. Takový jiskřivý člověk jako Samuel může natropit spoustu potíží. Mohl by například být příliš přitažlivý pro manželky mužů, kteří o sobě vědí, že jsou nudní. K tomu připočtete jeho vzdělání a sečtělou knihu, co si kupoval a vypůjčoval, jeho znalost věcí, které se nedaly sníst, obléknout nebo obskočit, jeho zájem o poezii a úctu k dobré literatuře. Kdyby byl Samuel boháč jako Thornovi nebo Delmarovi, majitelé velkých domů a rozsáhlých pozemků v rovině, byl by měl určitě náramnou knihovnu.

Delmarovi knihovnu měli – samé knihy a dubové táflování. Samuel si ty knihy vypůjčoval, a přečetl jich tak daleko víc než sami Delmarovi. Vzdělaný boháč byl v té době lidem přijatelný. Mohl posílat své syny na univerzitu a nikdo se nad tím nepozastavil, mohl nosit vestu a bílou košili s kravatou i ve všední den, mohl nosit rukavice a čistit si nehty. A poněvadž život i praktiky boháčů byly nevyzpytatelné, kdo ví, co jim šlo a nešlo k duhu? Ale chudák – nač ten potřeboval poezii nebo malování nebo muziku, která nebyla k zpěvu ani k tanci? Něco takového mu nepomohlo svézt sklizeň nebo zabránit, aby se dětem nerozpadl poslední hadřík na těle. A jestli na tom trval přesto, třeba k tomu měl důvody, které by nesly ostřejší světlo.

Například Samuel. Kreslil si náčrtky věcí, které se chystal vyrobit ze dřeva nebo ze železa. To bylo správné a pochopitelné, ba dokonce záviděníhodné. Jenomže on si na okrajích plánů kreslil i jiné věci, někdy stromy, někdy obličej nebo zvířata nebo brouky, a někdy čmáranice, v jakých se člověk vůbec nevyznal. A právě těm se lidé, celí nesví, museli rozpačitě smát. Kromě toho člověk nikdy předem nevěděl, co Samuela v příští chvíli napadne, či co řekne nebo udělá – dalo se od něho čekat všechno.

Prvních pár let po Samuelově příchodu do Salinaského údolí mu bez určitého důvodu nedůvěřovali. A Will jako malý chlapec o tom možná slyšel vykládat v San Lucas v krámě. Malí chlápci neradi

vidí, když jsou jejich tátové jiní než ostatní lidé. Třeba v něm ten konzervatismus zakořenil právě tenkrát. Později, když se narodily a vyrůstaly další děti, Samuel už patřil k údolí a údolí se jím pyšnilo, podobně jako se pyšní majitel páva. Už se ho nebáli, protože jim nesváděl ženy a nelákal je z jejich blažené prostřednosti. Salinaské údolí si Samuela oblíbilo, ale to už byl Willův charakter zformován.

Někteří jedinci, kteří si to někdy vůbec nezasluhují, jsou praví miláčkové bohů. Všechno jim padá do klína, a nemusí pohnout ani malíčkem. Will Hamilton byl jeden z nich. A dary, kterých se mu dostalo, byly toho druhu, že je dovedl ocenit. Štěstí mu přálo už jako výrostkovi. Zatímco jeho tatíka se peníze nikdy nedržely, na Willa se přímo lepily. Když začal chovat slepice a slepice mu začaly nést, šla cena vajec nahoru. Když dospěl v mladého muže, dva jeho přátelé, kterým patřil malý kráček, se octli na pokraji zoufalého bankrotu. Požádali Willa o menší půjčku, aby se vyhrabali z kvartálních dluhů, a dali mu za pakatel třetinový podíl v podniku. Nijak na nich neškludil. Dal jim, co požadovali. Do roka se obchod vzpamatoval, do dvou let vzkvétal, třetí rok otevřeli filiálky a jejich potomci, články velkého obchodního řetězce, dnes dominují rozsáhlé části té oblasti.

Právě tak Willovi padl do rukou obchod s bicykly a s nástroji jako záruka na pochybenou pohledávku. Pak si několik boháčů v údolí pořídilo automobily a Willův mechanik se jim o ně staral. Jistý rezolutní básník, jehož sny se točily kolem mosazi, litiny a kaučuku, si vzal Willa do presu. Ten básník se jmenoval Henry Ford a jeho plány byly směšné, ne-li ilegální. Will se s reptáním podřídil a přijal výhradní zastoupení pro jižní půlku údolí. Za patnáct let se údolí topilo ve fordkách a Will si jako boháč jezdil v marmonu.

Tom, třetí syn, se nejvíc podobal tátovi. Narodil se v bouři a žil v blescích. Tom skočil do života střemhlav. V radosti i v nadšení byl pravý obr. Neobjevoval svět a lidi v něm, ale tvořil si je. Když četl tátovy knihy, vznášel se v oblacích. Žil v zářivém a svěžím světě, stejně nekontrolovaném jako ráj šestého dne stvoření. Jeho mysl se vrhala jako hříbě na bujnou pastvinu, a když kolem ní později svět vztyčil ohradníky, vrhal se proti drátům, a když ho obklíčila poslední palisáda, vrhl se proti ní a prorazil ven. A právě tak

jako byl schopen obrovité radosti, byl schopen i nesmírného žalu, takže když mu pošel pes, nastal pro něj konec světa.

Tom byl stejně vynalézavý jako táta, ale byl smělejší. Pokoušel se o věci, na jaké by si táta netroufal. Byla v něm také prudká smyslnost, která ho pobodávala ostruhami do slabin, a tu Samuel neměl. Snad právě takhle bodává sexuální potřeba z něho nakonec udělala starého mládence. Narodil se do velice morální rodiny. Dost možná, že se kvůli svým snům a touhám i způsobům, jakými je ukájel, cítil nehodný, a to ho občas zahánělo s kňučením do hor. Divokost se v něm nádherně mísila s něžností. Nadlidsky dřel, jen aby tou námahou umrtvil své ničivé pudy.

Irčané mívají zoufalou schopnost veselí, ale také je pronásleduje přísné a hloubavé strašidlo, které jim sedí na ramenou a nahlíží jim do myšlenek. Když se smějí příliš hlasitě, strčí jim do krku svůj dlouhý prst. Proto se Irčané sami zatracují dřív, než jsou obvinění, takže se věčně něčemu brání.

Když bylo Tomovi devět let, sužovalo ho, že jeho hezká sestřička Molly trpí vadou řeči. Řekl jí, aby otevřela pusku dokořán, a viděl, že za to může blanka pod jazykem. „To spravím,“ prohlásil. Zavedl ji do tajného úkrytu daleko od domu, nabrousil si na kameni kudlu a prořízl tu potvoru, která sestře bránila v řeči. A pak utekl a udělalo se mu zle.

Hamiltonových dům se rozrůstal zároveň s růstem rodiny. Byl určen k tomu, aby zůstal nedokončen, aby k němu bylo možno podle potřeby přistavět další a další přístěnky. V záplavě těch přístěnek se brzy ztratil původní pokoj s kuchyní.

Samuel zatím nijak nezbohatl. Propadl patentní mánii, zlovyku, kterým trpí spousta lidí. Vynašel novou součástku do mlátičky, lepší, lacinější a výkonnější než všechno, co v tom oboru dosud existovalo. Patentní úřad pohltil jeho malý zisk za celý rok. Samuel poslal své modely jednomu továrníkovi, který jeho plány ruče odmítl, ale využil jeho metody. Příštích pár let padly všechny peníze na soudní žaloby a pouštění žilou skončilo teprve tehdy, když Samuel proces prohrál. Poprvé tak důrazně zakusil pravidlo, že bez peněz se proti penězům bojovat nedá. Jenomže se nakazil patentní horečkou a peníze vydělané mlácením a kovařinou vynakládal rok co rok na své patenty. Hamiltonovy děti chodily bosy, v záplatovaných modráčích a někdy se ani pořádně nenajedly; všechno pohlco-

valy šustivé rozmnoženiny plánů s ozubenými kolečky, plošinami a vyvýšeninami.

Někteří lidé myslí velkoryse a někteří se drží při zemi. Samuel a jeho synové Tom a Joe mysleli velkoryse, kdežto George a Will se drželi při zemi. Josef byl čtvrtý syn – náměsíčně zasněný chlapec, vroucně milovaný a chráněný celou rodinou. Joe záhy objevil, že usměvavá bezmocnost ho nejúčinněji chrání před prací. Jeho bratři byli houževnatí dřiči, všichni. A zjistili, že je pro ně snadnější udělat Joeovu práci za něj než nutit ho do ní. Máma s tátou v něm viděli básníka, protože se k ničemu jinému nehodil. A naočkovali mu tu myšlenku tak, že začal psát hladké veršičky, aby o tom podal důkaz. Joe byl líný tělesně a nejspíš i duševně. Žil pořád jako ve snu a matka ho milovala víc než ostatní, poněvadž jí připadal tak bezmocný. Ve skutečnosti byl nejmíň bezmocný ze všech, protože s minimálním úsilím dosahoval všeho, co chtěl. Joe byl mazánek rodiny.

Za feudálních časů předurčovala mladého muže nešikovnost s mečem a s kopím k církevní dráze; v rodině Hamiltonových předurčila Joea jeho neschopnost pořádně zabrat na farmě a v kovárně k vyššímu vzdělání. Nebyl zrovna stonavý nebo slabý, ale byl prostě na všechno levý; špatně jezdil na koni a koně si oškivil. Celá rodina se přátelsky smála, když si představila, jak se Joe učil orat; jeho pokroucená první brázda se klikatila jako řeka v rovině a druhá brázda se té první dotkla jenom jednou, přetála ji a utekla někam stranou.

Joe se tak postupně vyvlékl ze všech prací na farmě. Matka to vysvětlovala tím, že bloudí myšlenkami v oblacích, jako by to byla nějaká zvláštní ctnost.

Když se neosvědčil u žádné jiné práce, otec mu dal ze zoufalství hlídat šedesát ovcí. Byla to vůbec nejlehčí práce, přímo klasická tím, že nevyžadovala naprosto žádnou průpravu. Stačilo zůstat s ovcemi. A Joe ty ovce ztratil – ztratil šedesát ovcí a nemohl je najít, když se všechny namačkaly do stínu v suché rokli. Podle rodinné fámy tehdy Samuel svolal rodinu dohromady, děvčata i chlapce, a přiměl je ke slibu, že se o Joea postarají, až on tu nebude, poněvadž jinak by Joe určitě zašel hladu.

Hamiltonovy chlapce střídalo v řadě pět děvčat: nejstarší Una, přemýšlivá, snaživá a nevyzpytatelná; Lizzie – myslím si, že vlastně

nejstarší musela být ona, poněvadž dostala jméno po matce – o ní mnoho nevím. Zdá se, že se brzy začala za rodinu stydět. Vdala se mladá a odešla z domu a pak ji vídali jenom na pohřbech. Lizzie měla mezi Hamiltonovými ojedinělou schopnost nenávisti a zatrpklosti. Když dospěl její syn a oženil se s dívkou, kterou Lizzie nesnášela, nemluvila s ním pak mnoho let.

Potom přišla Dessie, která se v jednom kuse smála, takže každý byl rád v její blízkosti, poněvadž s Dessie byla největší legrace ze všech.

Další sestra byla Olive, moje maminka. A poslední Mollie, malá krasavice s nádhernými plavými vlasy a s fialkovými očima.

Tohle tedy byli Hamiltonovi, a byl to skoro zázrak, jak je Líza, ta sušinka, dokázala přivést rok po roce na svět a nakrmit je, napéct jim chleba, spíchnout jim šaty a vštípit jim zároveň dobré způsoby i železnou morálku.

Člověk žasne, jakou Líza svým dětem vtiskla pečeť. Neměla vůbec žádnou zkušenost se světem, byla nesčetlá a s výjimkou jediné cesty z Irska nezcestovalá. Neměla žádnou zkušenost s muži, až na svého manžela, a na tu pohlížela jako na únavnou a občas nepřijemnou povinnost. Značnou část života byla v jiném stavu a vychovávala děti. Jediným zdrojem intelektuálních podnětů pro ni byla bible, nepočítáme-li hovory se Samuelem a s dětmi, ale ty neposlouchala. Z Písma čerpala veškerou znalost historie a poezie, národů i věcí, etiku, morálku i spásu. Nikdy bibli nestudovala ani ji nezkoumala; prostě ji četla. Mnohá místa, která se napohled vzájemně popírají, ji ani v nejmenším nezmátla. A nakonec ji znala tak dobře, že četla jenom očima a nevěnovala čtenému pozornost.

Líza se těšila všeobecné úctě, poněvadž byla rádná žena a vychovávala řádné děti. Mohla kdekoli hrdě vztyčit hlavu. Její manžel i děti a vnuci ji respektovali. Byla houževnatě pevná jako hřebík, byla naprosto nekompromisní a jednala správně tváří v tvář každé nepravosti, se kterou se střetla, takže k ní člověk choval něco jako zbožnou úctu, ale ne vřelou lásku.

Líza horlivě a se železnou rozhodností nenáviděla alkoholické nápoje. Pít alkohol v jakékoli formě pokládala za zločin proti právem uraženému božstvu. Nejenom že by se byla alkoholu nikdy nedotkla sama, ale bránila v alkoholickém požitku i všem ostat-

ním. Mělo to samozřejmě ten následek, že její manžel Samuel i všechny její děti si hříšně libovali v alkoholickém doušku.

Samuel jednou těžce stonal a zeptal se jí: „Lízo, můžu si vypít skleničku whisky, aby se mi ulevilo?“

Líza vysunula svou tvrdou bradičku. „To bys předstoupil před trůn Hospodinův a byl bys cítit kořalkou? To tedy ne!“

Samuel se otočil na bok a stonal dál bez úlevy.

Když bylo Líze kolem sedmdesátky, zpomalilo se jí vyměšování a lékař jí doporučil polévkovou lžící portského jako medicínu. První lžici do sebe vpravila s odporem a se zkřiveným obličejem, ale nebylo to tak špatné. Od té chvíle nebyl její dech nikdy docela lihuprostý. Vždycky užívala víno jen po lžicích, vždycky to byla medicína, ale po nějakém čase to dotáhla na víc než litr denně a byla pak daleko uvolněnější a šťastnější.

Samuel a Líza Hamiltonovi odchovali všechny své děti a děti odrostly na práh dospělosti před koncem století. Vyrůstalo jich tam na ranči na východ od King City celé hejno. A byly to americké děti a mladí mužové i ženy. Do Irska se Samuel nikdy nevrátil a postupně na ně docela zapomněl. Měl pořád co dělat. Nezbyval mu čas na nostalgii. Jeho svět bylo Salinaské údolí. Výprava do Salinas sto deset kilometrů na sever na začátku údolí byla událost na celý rok, a ustavičná práce na ranči, péče o početnou rodinu a její krmení i oblečení mu zabrala většinu času – ale ne všechen čas. Měl spoustu energie.

Z jeho dcery Uny vyrostla hloubavá a zvědavá mladá žena, neproniknutelná a plná vnitřního napětí. Samuel byl pyšný na její nezkrotnou touhu po poznání. Olive se po nějakém čase na střední škole v Salinas připravovala k okresním zkouškám. Měla se stát učitelkou, což byla stejná čest jako mít v Irsku v rodině kněze. Joa se chystali poslat na univerzitu, protože k ničemu jinému se sakra nehodil. Will byl na nejlepší cestě k náhodnému zbohatnutí. Tom se potloukal ve světě a vylizoval se z ran. Dessie se učila švadlenou a Mollie, hezká Mollie, se zřejmě jednou měla vdát za nějakého zámožného muže.

S dědictvím si nikdo lámat hlavu nemusel. Třebaže ranč na kopci byl rozlehlý, byl zároveň propastně chudý. Samuel vrtal studnu za studnou, ale na vlastním pozemku vodu nenašel. Na ní záleželo všechno. Kdyby měli vodu, byli by poměrně bohatí. Takhle

byla jejich jediným zdrojem ubohá trubka na vodu pumpovanou z hloubky nedaleko domu; občas hladina ve studni povážlivě poklesla a dvakrát docela vyschla. Dobytek se musel chodit napájet až z druhého konce ranče a pak se zase vracet na pastvu.

Celkem však byli Hamiltonovi dobrá, pevně zakořeněná rodina, natrvalo a spokojeně usazená v Salinaském údolí, o nic chudší než spousta jiných a taky o nic bohatší. Byla to dobře vyvážená rodina, měla své konzervativce i své radikály, své snílky i své realisty. Samuel se spokojeně těšil z plodů svých beder.

KAPITOLA 6

Když Adam odešel na vojnu a Cyrus se odstěhoval do Washingtonu, zůstal Charles na farmě sám. Vychloubal se, že se ožení, ale nepracoval k tomu obvyklým postupem, při kterém se člověk setkává s děvčaty, chodí s nimi tancovat, zkouší je, jak jsou ctnostná, i jinak, a nakonec vleze bez nadšení do manželského chomoutu. Pravda byla taková, že Charles se před děvčaty propastně ostýchal. A jako většina plachých mužů ukájel své přirozené potřeby u anonymních prostitutek. Děvka poskytuje plachému muži velkou jistotu. Jakmile je jednou zaplácena, a to předem, stává se z ní zboží, a ostýchavý muž se s ní může rozvázat, a dokonce k ní být brutální. A také mu s ní nehrozí odmrštění, možnost, ze které se plachým mužům svírají útroby.

Bylo to zařízeno prostě a celkem diskrétně. Hostinský měl v horním patře tři pokoje pro cestující, které těm holkám pronajímal vždycky na čtrnáct dní. Po čtrnácti dnech je vystřídala zase jiná osádka. Hostinský pan Hallam s tím neměl co dělat. Mohl skoro pravdivě prohlásit, že nemá o ničem ani tušení. Pobíral prostě za ty tři pokoje pětinasobné nájemné. Holky vybíral, obstarával, stěhoval, drezíroval a okrádal kuplíř jménem Edwards, který žil v Bostonu. Jeho holky objížděly v pomalém okruhu malá městečka a nikde se nezdržely déle než čtrnáct dní. Byl to náramně prak-

tický systém. Žádná nezůstala v městečku dost dlouho, aby vyvolala poznámky občanů nebo pozornost šerifa. Držely se ponejvíc v pokojích a vyhýbaly se veřejným místům. Měly pod trestem zbití zakázáno pít, dělat kravál nebo se do někoho zamilovat. Jídlo se jim nosilo do pokojů a klienti byli pečlivě prověřeni. Nahoru nesměl žádný opilec. Každého půl roku dostala každá holka měsíční dovolenou, aby se mohla opíjet a vyřádit se. Když některá porušila předpisy při zaměstnání, pan Edwards ji osobně svlékl, dal jí roubík a seřezal ji jezdeckým bičíkem, div z ní duši nevyrazil. Při opakovaném provinění skončila ve vězení s obžalobou z potulky a veřejné prostituce.

Čtrnáctidenní turnusy měly ještě jednu výhodu. Hodně holek bylo nakažených a v době, kdy klient poznal, co nakoupil, byla už holka většinou pryč. Nebylo na kom si vylít vztek. Pan Hallam o ničem nevěděl a pan Edwards se jako podnikatel nikdy veřejně neukázal. Měl to se svým kočovným podnikem dobře zařízeno.

Holky byly většinou jedna jako druhá – kypící, líné a tupé mandy. Člověk si stěží uvědomil nějakou změnu. Charles Trask si navykl chodit do hospody aspoň jednou za čtrnáct dní, vplížit se do horního patra, rychle si to odbyt, vrátit se do výčepu a mírně se namazat.

Traskův dům nebyval nikdy veselý, ale když v něm bydlel Charles sám, začal ponuře chátrat. Krajkové záclony zešedly, podlahy přes všechno metení plesnivěly a lepkavěly. Kuchyňské stěny, okna i strop byly nalakované tukem, stříkajícím při smažení z pánví.

Ženy, které tu bydlívaly, zaháněly špínu ustavičným drhnutím a jednou za půl roku důkladným gruntováním. Charles se většinou spokojil se zametením. Vzdal se v posteli prostěradel a spal mezi pokrývkami. Nač taky udržovat dům v čistotě, když to neměl kdo ocenit? Sám se myl a čistě oblékal jenom ty večery, kdy šel do hospody.

Začala ho trápit nespavost, která ho vyháněla z lůžka už za svítání. Když skončil s denní prací, zhltnl něco, co si usmažil k jídlu, zmocnila se ho strnulá otupělost, a tak si šel lehnout a spát.

Jeho tmavý obličej dostal vážný bezvýrazný výraz člověka, který je skoro pořád sám. Stýskalo se mu po bratrovi víc než po matce a po otci. Docela nepřesně si vzpomínal na dobu před Adamovým odchodem jako na šťastné časy a toužil po jejich návratu.

Za celá léta nebyl nikdy nemocen, ovšem až na chronické zažívací potíže, jež byly a dosud jsou všeobecné u mužů, kteří žijí osaměle, sami si vaří a jedí o samotě. Užíval proti tomu silné projímadlo, kterému se říkalo Elixír života otce George.

Třetí rok samoty ho potrefil úraz. Vykopával kameny a vláčel je ke kamennému náspu. Jedním velkým balvanem se nedalo pohnout. Charles ho páčil dlouhým železným sochorem, ale balvan se mu vždycky svalil zpátky. Charles najednou ztratil trpělivost. Ve tváři se mu objevil drobný úsměv a pustil se do balvanu, jako by to byl člověk, s nímou zuřivostí. Vrazil sochor hluboko za balvan a opřel se do něho plnou vahou. Sochor vyklouzl a jeho horní konec praštil Charlese do hlavy. Chvíli zůstal ležet v bezvědomí, pak se převálil a napůl poslepu dovrávoral k domu. Měl přes čelo dlouhou naběhlou tržnou ránu od vlasů až k bodu mezi obočím. Několik týdnů nosil hlavu obvázanou, protože rána mokravě hnisala, ale to mu nedělalo starosti. Hnis v té době pokládali za něco blahodárného, za důkaz, že se rána řádně hojí. Když se zahojila, zůstala mu po ní dlouhá nakrabacená jizva, a třebaže většinou bývá zajizvená tkáň bledší než okolní pleť, Charlesova jizva tmavě zhnědla. Snad se mu pod kůži dostala rez ze železného sochoru, která způsobila tohle tetování.

Rána Charlesovi nevadila, ale jizva ano. Vypadala jako dlouhá stopa prstu, kterou mu někdo otiskl na čelo. Často si ji zkoumavě prohlížel v malém zrcátku u kamen. Sčesal si vlasy do čela, aby ji co možná zakryl. Začal se za tu jizvu stydět; nenáviděl ji. Ztrácel klid, když se mu na ni někdo podíval, a když se na ni někdo zeptal, zmocňovala se ho zuřivost. Vypsal své pocity o ní v dopise bratrovi.

„Vypadá to,“ psal, „jako by mě někdo označkoval jako krávu. Je ta zatracená mrcha čím dál tmavší. Až se vrátíš, bude možná docela černá. Chybí mi akorát ještě jedna křížem a vypadal bych jako papeželec na Popeleční středě. Ani nevím, proč mě tak dopaluje. Vždyť mám dost jiných jizev. Připadám si s ní prostě jako poznamenaný. A když jdu do vesnice, třeba do hospody, každý na ni vždycky vyvaluje oči. Slyším lidi, jak si o ní vykládají, když myslí, že je neslyším. Nechápu, co je na tý zatracené jizvě tak zajímavé. Jde to tak daleko, že bych se nejráději mezi lidmi ani neukázal.“

Adam byl propuštěn z vojny roku 1885 a začal se protloukat domů. Vzezřením se příliš nezměnil. Nedržel se nijak vojensky. U kavalérie se to nenosilo. Některé jednotky se dokonce pyšnily ledabylým držením.

Adam si připadal jako náměsíčný. Vždycky je těžké vytrhnout se z navyklého životního koloběhu, i když se člověku protiví. Ráno se probouzel ve zlomku vteřiny a zůstával ležet v očekávání budíčku. Jeho lýtkům chybělo sevření kožených kamašů a připadalo mu, že má bez těsného límečku holý krk. Přijel do Chicaga, kde si bez důvodu na den najal zařízený pokoj, zůstal tam dva dny, odjel do Buffala, rozmyslel si to jinak a pokračoval v cestě k Niagarským vodopádům. Nechtělo se mu domů a odkládal to co nejdéle. Neměl na domov příjemné vzpomínky. Někdejší pocity, které doma prožíval, v něm odumřely a on váhal probudit je k životu. Pozoroval celé hodiny vodopády. Jejich řev ho otupoval a hypnotizoval.

Jednou večer se ho zmocnil ochromující stesk po blízkých kamarádech z kasáren a ze stanů. Zatoužil vrhnout se do nějakého davu za lidským teplem, do jakéhokoli davu. První veřejný lokál plný lidí, na který narazil, byl malý výčep, nabitý a zakouřený. Blaženě si povzdychl a skoro se v tom lidském chumlu zahnízdil, jako se zahnízdí kočka v hromadě dříví. Dal si whisky, která ho hřála a vlévala mu dobrou náladu. Neviděl ani neslyšel. Sál prostě blízkost lidí.

Když se připozdívalo a hosté se začali trousit ven, dostal strach z chvíle, kdy bude muset domů. Brzy se octl sám s barmanem, který horlivě leštil mahagonový pult a snažil se očima i svým chováním Adama vystrnadit.

„Dám si ještě jednu,“ řekl Adam.

Barman před něj postavil láhev. Adam si ho poprvé všiml. Měl na čele jahodové mateřské znamínko.

„Jsem tady cizí,“ dal se Adam do řeči.

„Nám sem k vodopádům jezdí většinou samí cizí lidi,“ řekl barman.

„Já byl na vojně. U kavalérie.“

„No jo,“ poznamenal barman.

Adam měl najednou pocit, že na toho chlapíka musí udělat dojem, dostat se mu nějak pod kůži. „Bojovali jsme proti indiánům,“ řekl. „Moc jsem toho zažil.“

Barman neodpověděl.

„Můj bratr má na čele taky znamení.“

Barman si sáhl prsty na své jahodové znamínko. „Mateřský,“ řekl na vysvětlenou. „Každý rok o něco vyroste. Váš bratr má taky takový?“

„Ten ho má po zranění. Psal mi o tom.“

„Všim jste si, že to moje vypadá jako kocour?“

„Namouduši.“

„Tak mi taky říkají. Kocour. Mám ho odmalička. Moje máma se prej lekla kocoura, než jsem se narodil.“

„Vracím se domů. Byl jsem hrozně dlouho pryč. Nechcete si dát štamprle?“

„Děkuju. Kde bydlíte?“

„V penziónu u paní Mayové.“

„Tu znám. Prej člověka naleje polívkou, aby nesněd moc masa.“

„Každá živnost má nejspíš svoje triky,“ řekl Adam.

„To bude pravda. Já jich teda v tý svý znám spoustu.“

„To se vsadím,“ řekl Adam.

„Ale jeden trik teda neznám. A ten bych znal moc rád.“

„Copak to?“

„Jak vás odsad' sakra dostat domů, abych moh už jednou zavřít.“

Adam na něj vytřeštil oči, ale nepromluvil.

„Já jenom z legrace,“ řekl barman v rozpacích.

„Vypravím se domů nejspíš ráno. Myslím tam, kde jsem opravdu doma.“

„Šťastnou cestu,“ popřál mu barman.

Adam krácel temným městem, stále rychleji, jako by mu osamělost čenichala v patách. Prošlapané schody penziónu varovně zavrzaly, když na ně vkročil. Halu spoře osvětloval plamínek žlutého světla petrolejky s knotem tak staženým, že plamínek skomíravě blikal.

Domáci stála v otevřených dveřích a stín nosu jí padal až na bradu. Sledovala Adama studenýma očima a větrila nosem whisky, kterou vypil.

„Dobrou noc,“ řekl jí Adam.

Domáci neodpověděla.

Na odpočívadle schodů v prvním patře se po ní ohlédl. Měla zdviženou hlavu, brada jí teď vrhala stín na hrdlo a zorničky v očích jí nebylo vidět.

V jeho pokoji bylo cítit mnohokrát navlhčený a zase uschlý prach. Vytáhl z krabičky sirku a škrtl. Zapálil sloupek svíčky v lakovaném svícnu a zadíval se na postel – proleželou jako visuté lůžko a přikrytou špinavým přehozem sešitým z odstřížků, ze kterého se dralo vatování.

Schody na verandu zakvílely a Adam věděl, že ta ženská zase stojí v otevřených dveřích, aby zmrazila svou nepohostinností nového příchozího.

Posadil se na židli, opřel se lokty o kolena a bradu si dal do dlaní. Nějaký nájemník na stejné chodbě se trpělivě a vytrvale rozkašlal do tiché noci.

A Adam najednou poznal, že se nemůže vrátit domů. Slýchal staré vojáky vyprávět, jak udělali totéž, co se teď chystal udělat sám.

„Zkrátka jsem to nemoh vydržet. Neměl jsem kam jít. Nikoho jsem neznal. Potloukal jsem se kolem a za chvíli jsem dostal hrozný strach jako dítě. A než jsem se vzpamatoval, prosil jsem seržanta, aby mě vzali zpátky – jako by mi tím prokazoval milost.“

Po návratu do Chicaga se Adam znovu přihlásil na vojnu a požádal, aby byl přidělen ke svému starému pluku. Ve vlaku cestou na západ toužil po vojácích ze své švadrony jako po nejbližších kamarádech.

Když v Kansas City přisedlal a čekal na další vlak, uslyšel vyvolávat své jméno a někdo mu strčil do ruky zprávu – rozkaz, aby se hlásil ve Washingtonu v kanceláři ministra války. Adam se za těch pět let naučil – vlastně mu to přešlo samo do krve – nikdy se žádnému rozkazu nedívat. Řadový voják viděl vzdálená vysoká božstva ve Washingtonu jako výlupek potřebnosti, a jestliže se chtěl sám uchovat při zdravém rozumu, myslel na generály co možná nejmíň.

Adam se v náležitou dobu ohlásil nějakému úředníkovi a šel si sednout do předpokoje. Tam ho našel otec. Adamovi chvíli trvalo, než Cyra poznal, a mnohem déle mu trvalo, než si na něj zvykl. Z Cyry se stal velký pán. Oblékal se jako velký pán – měl na sobě černý soukenný kabát a kalhoty, černý širák, svrchník se sameto-

vým límcem a ebenovou hůlku, kterou nosil jako kord. A také se jako velký pán choval. Mluvil pomalu a lahodně, uměřeně a nevzrušeně, široce gestikuloval a nový chrup mu propůjčoval vlčí úsměv, naprosto nepřiměřený jeho pocitům.

Když si Adam uvědomil, že je to jeho otec, zůstal pořád ještě zmatený. Najednou se podíval dolů – dřevěná noha zmizela. Otec měl nohu rovnou, ohýbala se mu v koleně, a přes botu měl jelenicovou psí dečku. Při chůzi sice kulhal, ale už to nebylo hlučné hopkání na dřevěné protěze.

Cyrus si všiml jeho pohledu. „Mechanická,“ vysvětlil. „Ohýbá se v pantu. A má vevnitř péro. Dokonce ani nekulhám, když si na tom dám záležet. Ukážu ti ji, až si ji sundám. Pojď se mnou!“

Adam řekl: „Jsem tu na rozkaz, pane. Mám se hlásit u plukovníka Wellse.“

„Já vím. Řekl jsem Wellsovi, aby ten rozkaz vydal. Jen pojď!“

Adam rozpačitě namítl: „Kdyby vám to nevadilo, pane, radši bych se přece jen ohlásil u plukovníka Wellse.“

Otec změnil chování. „Však jsem tě jenom zkoušel,“ prohlásil důležitě. „Chtěl jsem se přesvědčit, jestli dneska v armádě ještě vládne nějaká disciplína. Správně, chlapče. Já věděl, že ti vojna prospěje. Je z tebe muž a voják, chlapče.“

„Jsem tu na rozkaz, pane,“ řekl Adam. Tenhle člověk mu byl cizí. Pocítil k němu stín nechuti. Něco tu falešně skřípalo. A rychlost, s jakou se otevřely dveře přímo k plukovníkovi, horlivá úslužnost toho důstojníka a slova: „Pan ministr vás hned přijme, pane,“ nedokázala ten Adamův pocit rozptýlit.

„Tohle je můj syn, řadový voják, pane ministře – stejně jako jsem byl kdysi já – řadový voják v armádě Spojených států.“

„Byl jsem propuštěn jako desátník, pane,“ poznamenal Adam. Stěží vnímal výměnu komplimentů. Myslel si: Tak tohle je ministr války. Copak nechápe, že si před ním otec hraje na někoho jiného? Že mu tady něco předstírá? Co se to s ním stalo? Divné, že do něho ten ministr nevidí.

Šli pěšky do malého hotelu, kde Cyrus bydlel, a Cyrus Adamovi cestou ukazoval různé pamětihodnosti, budovy a historická místa, s rozmáchlými gesty profesionálního přednášeče. „Bydlím v hotelu,“ řekl. „Pomýšlel jsem, že si opatřím dům, ale pořád tolik cestuju, že by se to nevyplatilo. Jezdím většinou po celých Státech.“

Hotelový recepční do otce neviděl taky. Poklonil se před Cyrem, říkal mu „pane senátore“ a naznačil, že by pro Adama sehnal pokoj, i kdyby měl někoho vyhodit.

„Pošlete mi prosím vás do pokoje láhev whisky!“

„Pošlu vám i natlučený led, jestli si přejete.“

„Led!“ odmítl to Cyrus. „Můj syn je voják.“ Poklepal si hůlkou na nohu, až to dutě zazvučelo. „Já byl taky voják – řadový voják. Nač by nám byl led?“

Adama ohromily Cyrovy pokoje. Měl nejen ložnici, ale i salón a toaleta byla vestavěna do zvláštního kabinetu přímo v ložnici.

Cyrus se posadil do hluboké lenošky a povzdychl si. Vyhrnul si nohavici a Adam viděl protézu ze železa, z kůže a z tvrdého dřeva. Cyrus si rozšněroval koženou pochvu, která přidržovala protézu na pahýlu, a postavil ten travestovaný úd vedle lenošky. „Strašně to svírá,“ poznamenal.

Jakmile odložil umělou nohu, byl z něho zase otec, takový, jak si ho Adam pamatoval. Před chvílí se v něm už začalo vzmáhat pohrdání, ale teď pocítil znovu dětský strach a respekt i nepřátelství, takže se opět proměnil v malého chlapce, odhadujícího otcovu okamžitou náladu, aby ušel nepříjemnostem.

Cyrus skoncoval s přípravami, napil se whisky a povolil si límeček. Pak se obrátil k Adamovi. „Tak co?“

„Pane?“

„Proč ses hlásil znovu k pluku?“

„Já – já nevím, pane. Prostě se mi chtělo.“

„Vždyť se ti na vojně nelíbí, Adame.“

„Ne, pane.“

„Tak proč ses tam vracel?“

„Nechtělo se mi zpátky domů.“

Cyrus si povzdechla a přejel párkrát bříšky prstů po opěradlech lenošky. „Chceš na vojně zůstat?“ zeptal se.

„Já nevím, pane.“

„Můžu tě dostat na vojenskou akademii do West Pointu. Mám dost vlivu. Můžu ti zařídit propuštění od pluku, aby tě přijali na akademii.“

„Tam nechci, pane.“

„Chceš se mi vzepřít?“ zeptal se Cyrus tiše.

Adam se dlouho rozmýšlel a hledal nějakou možnost úniku, než odpověděl: „Ano, pane.“

Cyrus řekl: „Nalej mi trochu whisky, synu.“ A když ji dostal, pokračoval: „Jestlipak víš, jaký mám vlastně vliv? Můžu hodit Velkou armádu na váhy ve prospěch jakéhokoliv kandidáta jako fusekli. Dokonce i prezidenta zajímá, co si myslím o veřejných záležitostech. Můžu vyhazovat ze sedla senátory a sbírat jmenování jako padavčata. Můžu lidi udělat a můžu je zničit. Víš to?“

Adam věděl ještě něco víc. Věděl, že Cyrus se těmi hrozbami brání. „Ano, pane. Slyšel jsem o tom.“

„Můžu tě dát přeložit do Washingtonu – třeba k sobě – ukázat ti cestu, aby ses tady rozkoukal.“

„Radši bych se vrátil ke svému pluku, pane.“ Viděl, jak otci potemněl obličej stínem porážky.

„Udělal jsem možná chybu. Pochytil jsi tu vojenskou němou rezistenci.“ Povzdychl si. „Dám tě poslat zpátky k pluku. Shniješ v kasárnách.“

„Děkuju, pane.“ Po pauze se Adam zeptal: „Proč si sem nevezmete Charlese?“

„Protože – Ne, Charles je víc na místě, kde je – tam, kde je teď.“

Adam si zapamatoval otcův tón a jak se přitom tvářil. A pamatoval si to dlouho, poněvadž neshnil v kasárnách. Pamatoval si, že Cyrus byl opuštěný a sám – a že si to uvědomoval.

Charles se po pěti letech těšil na Adamův návrat. Natřel dům i stodolu barvou, a když se blížila doba bratrova návratu, zjednal si ženskou na úklid v domě, na pořádné vygruntování.

Byla to čistotná a hubatá babka. Podívala se na chátrající záclony, šedivé prachem, vyhodila je a pověsila nové. Seškrábala z kamen tuk, který se na nich hromadil od smrti Charlesovy matky. A zbavila stěny ohavného lesklého nánosů od mastnoty stříkající při vaření a od petrolejových lamp. Vydrhla podlahy louhem, pokrývky namočila do sody a celý ten čas si pro sebe žbrblala: „Ti chlapi jsou ale čuňata. I ty prasata jsou čistotnější. Shnili by ve vlastní špíně. Jak si takovýho chlapa může nějaká ženská uvázat na krk? Smrdí to tady jako ve vopičárně. A ty kamna – ty snad zaneřádl už Metuzalém!“

Charles se přestěhoval do kůlny, kde mu nedráždil nozdry čis-
totný, ale protivný pach louhu, sody, čpavku a žlutého mýdla.
Nabyl však dojmu, že babka neschvaluje jeho způsob vedení do-
mácnosti. Když konečně s brumláním odtáhla z domu čistého
jako klíčka, zůstal Charles nakvartýrovaný v kůlně. Chtěl zacho-
vat dům v pořádku pro Adama. V kůlně, kde spal, bylo usklad-
něno zemědělské náčiní a nářadí na jeho opravu a udržování.
Charles shledal, že si ten svůj dlabanec uvaří a usmaží rychleji
a praktičtěji na kovářském ohni než na kuchyňských kamnech.
Měchy ve chvílce rozžhavily koks do plápolavého žáru. Člověk
nemusel čekat, až roztopí kamna. Vyčítal si, že ho to nenapadlo
už dávno.

Charles čekal na Adama, ale Adam nepřijel. Snad ze studu bra-
trovi ani nenapsal. Charles se dověděl o jeho návratu do vojen-
ské služby proti otcově vůli z Cyrova rozzlobeného dopisu. V tom
dopise se Cyrus zároveň zmínil, že by ho Charles v dohledné bu-
doucnosti mohl navštívit ve Washingtonu, ale nikdy už to pozvání
neopakoval.

Adamovi trvalo přes rok, než se Charlesovi odhodlal napsat –
dopis plný rozpačitých novinek, ve kterém sbíral kuráž k prohlá-
šení: „Ani nevím, proč jsem znovu narukoval. Připadá mi, jako by
to byl udělal někdo jiný za mě. Napiš mi brzy, jak žiješ.“

Charles neodpověděl, dokud nedostal čtyři poděšené dopisy,
a pak chladně napsal: „Ani jsem tě tak moc nečekal.“ A pokračo-
val podrobným výčtem svého hospodaření a domácího zvířectva.

Na jejich korespondenci začal působit čas. Po tomhle dopise
odeslaném těsně po Novém roce dostal Charles Adamovu odpo-
věď psanou po příštím Novém roce. Odcizili se tak, že si neměli
dohromady o čem psát a nač se ptát.

Charles si začal vydržovat jednu ucouranou ženskou za dru-
hou. Když mu začaly jít na nervy, vždycky je vyhodil, jako by pro-
dával prase. Neměl je rád a nezajímalo ho, jestli ty ženské stojí
o něj. Nechodil už ani do městečka. Udržoval styk jenom s hos-
podou a s poštmistrem. Lidé v městečku mu mohli zazlívát, jak
žije, ale jedna věc vyvažovala jeho ohavný život dokonce i v je-
jich očích. Farma nikdy nebyla vedena lépe. Charles vymýtil kus
lesa, postavil kamenné zídky kolem polí, zdokonalil odvodňování
a přidal k farmě dobrých sto akrů. A co víc, začal pěstovat tabák

a za domem se důležitě zvedla dlouhá nová sušárna na tabákové listy. Takové věci mu zjednávaly u sousedů respekt. Žádný farmář si o dobrém farmáři nemůže myslet nic tak zlého. A Charles investoval většinu svých peněz a všechnu energii do farmy.

KAPITOLA 7

Adam strávil příštích pět let zaměstnáním, jaké se v armádě pěstuje, aby se vojáci nezbláznili – nekonečným leštěním kovu i kůže, přehlídkami, execírováním a eskortováním, budíčky a čepobitím s obřadným vztyčováním a spouštěním vlajky, tím baletním kolotočem pro chlapy, kteří nemají nic na práci. V roce 1886 vypukla velká stávka v chicagských konzervárnách a Adamův pluk byl povolán, aby zasáhl, ale stávka se urovnala dřív, než bylo zásahu zapotřebí. V roce 1888 se začali nějak rojit Seminolové, indiánský kmen, který nikdy nepodepsal mírovou smlouvu, a kavalerie znovu nastoupila, ale Seminolové se stáhli do svých bažin a zůstali tam zticha. A tak švadrony znovu propadly ospalému každodennímu koloběhu.

Časový interval je věc, kterou člověk vnímá podivně paradoxně. Rozumově by se dalo předpokládat, že doba vyplněná jednotvárnou rutinou nebo doba bez událostí bude člověku připadat nekonečná. Měla by, jenže nepřipadá. Právě nudná období bez událostí jako by neměla žádné trvání. Kdežto období zajímavého dění, zjištěná tragédií a rozrytá radostí – ta utkví v paměti jako dlouhá a plná. A právem, když to uvážíte. Období bez událostí je období bez milníků. Nula od nuly pojde a nicotné časy jsou bez času.

Adamovi uteklo těch druhých pět let dřív, než si to vůbec uvědomil. Bylo to na sklonku roku 1890 a Adam byl propuštěn v sanfranciském Presidiu s frčkami seržanta. Dopisy mezi ním a Charlesem se tehdy staly velkou vzácností, ale těsně před propuštěním bratrovi napsal: „Tentokrát se vracím domů.“ Od toho dopisu o něm Charles tři roky neslyšel.

Adam se přes zimu potloukal proti proudu řeky do Sacramenta, toulal se údolím San Joaquinu, a když přišlo jaro, byl na mizině. Stočil si pokrývku a pustil se pomalu na východ, někdy pěšky a někdy se skupinkami tuláků pod nápravami pomalých nákladních vagónů. V noci přespával s vagabundy na periferních tábořištích. Naučil se žebrot, ne o peníze, ale o jídlo. A než se nadál, byl z něho taky vandrák.

Takoví vandráci jsou dneska vzácní, ale v devadesátých letech jich byla spousta, osamělých tuláků, kteří v potulce našli zalíbení. Někteří z nich utíkali před odpovědností a někteří měli pocit, že je ze společnosti vyhnala nespravedlnost. Trochu pracovali, ale nikdy ne dlouho. Trochu kradli, ale jenom potraviny a občas nějaké prádlo nebo šatstvo, které se sušilo na šňůře. Byli to muži nejružnějšího druhu – vzdělanci i zabeďněnci, čistotní lidé i špinavci – ale všechny spojoval společný neklid. Táhli za teplem a vyhýbali se přílišnému vedru i přílišné zimě. S postupem jara mířili k východu a první mrazíky je zaháněly na západ a na jih. Byli to bratři kojotů, kteří žijí divoce, ale nablízku lidem a jejich kurníkům: i oni se zdržovali poblíž městeček, ale ne v nich. S jinými muži se sdružovali na týden nebo na den a pak je zase osud rozvál.

Kolem ohníčků, nad nimiž bublala společná hustá polévka, se mluvilo o všem možném, jenom osobní záležitosti byly vyloučeny. Adam se tak dověděl o vývoji organizace Průmyslových dělníků světa a o jejich rozhněvaných andělech. Poslouchal diskuse o filozofii, metafyzice, estetice a neosobních zkušenostech. Mezi jeho společníky na noc mohl být právě tak vrah jako páter vyklouz, ať už byl zbaven kněžské hodnosti, nebo se jí zřekl sám, profesor vyhnaný tupým sborem z teplého hnízdečka, štvaný samotář prchající před vzpomínkami, padlý archanděl či zaučující se ďábel, a každý z nich přispíval k táboráku útržky myšlenek právě tak, jako přispíval mrkví, bramborami, cibulí nebo kouskem masa do polévky. Osvoji si techniku holení střípkem skla a naučil se odhadnout dům, než zaklepal, aby si něco vyžebrot. Naučil se vyhýbat nepřátelským policajtům nebo s nimi vycházet a ocenit ženskou podle vřelosti srdce.

Adamovi se tenhle nový život zalíbil. Když podzim zbarvil listí, dostal se až do Omahy, a bez důvodu, rozmyšlení či váhání pospíchal na jihozápad, vzal to kalupem přes hory a s úlevou dora-

zil do Jižní Kalifornie. Toulal se po oceánském pobřeží od severní hranice až po San Luis Obispo a naučil se pytláčit v přímořských rybníčkách, lovit v nich jedlé škeble, úhoře, mušle a okouny, vyhrabávat z písku mušle zaděnky a chytat v písečných přesypech zajíce do ok z rybářského vlasce. A povaloval se v prosluněném písku a počítal vlny.

Jaro ho znovu pobodlo na východ, ale tentokrát pomaleji. V horách byl v létě příjemný chládek a horáci byli vlídni, jako obyčejně osamělí lidé bývají. Adam přijal práci v hospodářství jedné vdovy nedaleko Denveru a sdílel s ní pokorně stůl i lože, dokud ho mráz nezahnal zase na jih. Pustil se podél Rio Grande přes Albuquerque a El Paso Velkým záhybem, a pak přes Laredo do Brownsville. Naučil se španělské výrazy pro potravu a rozkoš a poznal, že velmi chudí lidé pořád ještě mají co rozdat a taky chuť dávat. Zamíloval si chudé lidi způsobem, jaký by byl nepoznal, kdyby nebyl chudý sám. A teď z něho byl už zkušený tulák, řídící se ve svém řemesle zásadou pokory. Byl hubený a do temna opálený a dokázal se stáhnout tak do pozadí, že nikoho neprovokoval k hněvu nebo k žárlivosti. Hlas mu zohebněl a v jeho řeči se slilo mnoho nářečí a dialektů, takže nikde nezněla cize. To byla pro tuláka velká záštita, jeho ochranné zabarvení. Pod vagóny teď jezdil málokdy, poněvadž narůstalo rozhořčení proti tulákům, podnícené rozhořčenými násilnostmi Průmyslových dělníků světa a vyostřené zuřivými represáliemi proti nim. Adama sebrali pro potulku. Nevybírává brutalita policajtů i vězňů ho poděsila tak, že se od té doby držel stranou tuláckých shromáždění. Putoval pak sám a dával si pozor, aby byl vždycky oholený a čistý.

S příchodem jara se znovu pustil na sever. Cítil, že mu čas odpočinku a míru končí. Mířil k severu za Charlesem a za vybledajícími vzpomínkami na dětství.

Pokračoval rychle přes nekonečný východní Texas, přes Louisianu, přes výběžky států Mississippi a Alabama, až se dostal z boku do státu Florida. Cítil, že si musí pospíšet. Černoši byli dost chudí na to, aby byli vlídni, ale nemohli důvěřovat žádnému bělochovi, ani tomu sebechudšímu, a chudí běloši se báli cizinců.

Poblíž Tallahassee ho sebrali šerifovi pohůnci, odsoudili ho pro potulku a poslali ho k partě vězňů na stavbu silnice. To byl tehdejší způsob výstavby. Napařili mu šest měsíců. Sotva ho propus-

tili, sebrali ho znovu a dostal dalších šest měsíců. A teď poznal, že se lidé dovedou dívat na své bližní jako na hovada a že nejsnazší cesta, jak s takovými lidmi vyjít, je chovat se jako hovado. Jasná a upřímná tvář, pohled z očí do očí – to vzbudilo pozornost a taková pozornost měla za následek trest. Adam si uvědomil, že člověk, který se dopouští ohavných brutalit, zraňuje sám sebe a na někom si to musí vylít. Že vězně při práci hlídali strážní s puškami, že je na noc připoutávali za nohu k řetězu, to se konečně dalo z pouhé opatrnosti, ale surové bičování za nejmenší projev svobodné vůle, za sebenepatrnější náznak důstojnosti nebo odporu zřejmě svědčilo o tom, že strážní mají z vězňů strach, a Adam za ta léta na vojně poznal, že strach člověka mění v nebezpečné zvíře. A děsil se, jako každý na světě, že by ho bičování mohlo zlomit na duchu i na těle. Zahalil se tedy neproniknutelnou clonou. Potlačil jakýkoli výraz v tváři, lesk v očích a přestal mluvit. Později ho ani tak neohromovalo, co ho potkalo, ale že to dokázal vydržet s minimální bolestí. Ve vzpomínce se mu to pak zdálo daleko hroznější, než když to prožíval. Dívat se, jak někoho bičují, až rozšvihanou kůží bíle probleskují svaly na zádech, a nedat přitom najevo soucit, vztek nebo zájem, je triumf sebevlády. A té se Adam naučil.

Po několika prvních okamžicích okolí spíš lidi pocituje než vidí. Adam během svého druhého odsouzení k práci na floridských silnicích zredukoval svou osobnost v zápornou veličinu. Nevyvolal nikdy žádný rozruch, nezpůsobil žádné rozechvění, zůstal tak neviditelný, jak to jen šlo. A když ho dozorci necítili, neměli důvod, aby se ho báli. Pověřovali ho úklidem v táborech, rozdělováním blívajzu trestancům a nošením vody v kbelících.

Adam počkal až do třetího dne před svým druhým propuštěním. Ten den hned po poledni nanosil v kýblech vodu a vrátil se k říčce pro další. Tam zatěžkal kbelíky kamením a potopil je a pak se ponořil potichu do řeky, dlouho plaval po proudu, odpočinul si a plaval dál. Plaval tak s přestávkami až do setmění, kdy si našel pod břehem úkryt mezi křovím. Z vody však nevyšel.

Pozdě v noci slyšel po obou březích řeky štěkat psy. Odrhl si předtím vlasy důkladně zeleným listím, aby zastřel lidský pach. Zůstal sedět ve vodě s nosem a s očima nad hladinou. Ráno se psi bez zájmu vraceli a dozorci byli příliš unavení, aby břehy pořádně